Bu kitaba sığmayan daha neler var!

Karekodu okutun, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaşın!

ÖDS
ÖĞRENCİ/ÖĞRETMEN DESTEK SİSTEMİ
https://ods.eba.gov.tr

- Konu Anlatımlı Ders Videoları
- Soru Çözüm Videoları
- Ders Anlatım Videoları
- Çoktan Seçmeli Sorular

www.eba.gov.tr

Google play | App Store

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

ISBN: 978-975-11-6405-6

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 5'inci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

GRAFİK VE FOTOĞRAF ALANI İLLÜSTRASYON UYGULAMALARI-1 11 DERS MATERYALİ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

GRAFİK VE FOTOĞRAF ALANI

İLLÜSTRASYON UYGULAMALARI

1. CİLT

11 DERS MATERYALİ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

GRAFİK VE FOTOĞRAF ALANI

İLLÜSTRASYON UYGULAMALARI 1. CİLT

11

DERS MATERYALİ

Yazarlar

Aynur CEYLAN
Kadriye ALPTEKİN
Nagehan KUTLU BEYHAN
Nagihan KOVAN
Neslihan HİTAY
Sabri GEZER
Semra BAYRAM

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI 8526
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ 2418

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Ders materyalinin metin, soru şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Hazırlayanlar

Dil Uzmanı
Berna NALBANTLAR

Program Geliştirme Uzmanı
Şahinde Seval EZER

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Arzu DURSUN URGUN

Rehberlik Uzmanı
Cahide GÜRNAZ KAFALI

Görsel Tasarım Uzmanı
Mehtap ONUR

ISBN: 978-975-11-6405-6

Millî Eğitim Bakanlığının 24.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce ders materyali olarak hazırlanmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

DERS MATERYALİNİN TANITIMI 13

1. ÖĞRENME BİRİMİ: İNSAN FİGÜRÜ

1.1. İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ 16
1.1.1. İnsan Figürü ile İlgili Kavramlar 18
1.1.2. Ölçü Alma Tekniği 21
1. ETKİNLİK 23
1.1.3. Erkek, Kadın, Çocuk ve Genç Figürlerinin İdeal Oranları 24
2. ETKİNLİK 27
1.1.4. Farklı Duruşlarda Kalça Pozisyonunun Önemi 33
3. ETKİNLİK 34
1.1.5. İnsan Figürü Deseninde Dengenin Önemi 35
1.1.6. İnsan Figürü Çizim Aşamaları 36
4. ETKİNLİK 41
5. ETKİNLİK 49
6. ETKİNLİK 54
1.1.7. Farklı Bakış Açılarından ve Farklı Duruşlarda İnsan Figürü Örnekleri 56
1. UYGULAMA 60
1.2. KISA SÜRELİ DURUŞLARDA İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ 61
1.2.1. Kısa Süreli Duruşlarda İnsan Figürü Çizmenin Yöntem ve Teknikleri 62
7. ETKİNLİK 66
8. ETKİNLİK 67
9. ETKİNLİK 68
1.2.2. Kısa Süreli Duruşlarda İnsan Figürü Çizim Örnekleri 69
2. UYGULAMA 72
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 73

2. ÖĞRENME BİRİMİ: İNSAN FİGÜRÜ DETAYLARI

2.1. EL VE KOL ÇİZİMLERİ 76
2.1.1. El Oranları ve Çizim Teknikleri 77
1. ETKİNLİK 81
2. ETKİNLİK 84
2.1.2. Kol Oranları ve Çizim Teknikleri 87
3. ETKİNLİK 87
4. ETKİNLİK 90
2.1.3. Erkek, Kadın, Çocuk ve Genç İnsan Elleri Arasındaki Farklar 93
2.1.4. Farklı Duruşlarda El Çizimi ve Hacimlendirme 94

İÇİNDEKİLER

1. UYGULAMA 99
2.2. AYAK VE BACAK ÇİZİMLERİ 100
2.2.1. Ayak Çizimi ve Oranları 101
2.2.2. Ayak Çiziminin Aşamaları 103
5. ETKİNLİK 108
2.2.3. Bacak Çizimi ve Oranları 109
6. ETKİNLİK 110
2. UYGULAMA 122
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 123

3. ÖĞRENME BİRİMİ: PORTRE ÇİZİMİ

3.1. CANLI MODELDEN BAŞ ÇİZİMİ VE HACİMLENDİRİLMESİ... 126
3.1.1. İnsan Başının Oranları 127
3.1.2. İnsan Başının Anatomik Yapısı 128
1. ETKİNLİK 131
2. ETKİNLİK 133
3. ETKİNLİK 135
3.1.3. İnsan Başının Aşamalı Çizimi 136
4. ETKİNLİK 137
3.1.4. İnsan Başının Farklı Duruş ve Bakış Açılarından Çizimi 138
5. ETKİNLİK 142
3.1.5. Başın Yaş ve Cinsiyete Göre Değişen Özellikleri 143
3.1.6. İnsan Başını Hacimlendirme 146
6. ETKİNLİK 148
1. UYGULAMA 150
3.2. YÜZÜN AYRINTILARINI ETÜT ETME 151
3.2.1. Göz 151
7. ETKİNLİK 153
3.2.2. Burun 154
8. ETKİNLİK 155
3.2.3. Dudak ve Ağız 156
9. ETKİNLİK 157
10. ETKİNLİK 158
3.2.4. Kulak 158
2. UYGULAMA 159
3.3. İNSAN BAŞINI AYRINTILARIYLA ETÜT ETME 160
3.3.1. Portre 164
11. ETKİNLİK 167
3.3.2. Portrede Karakteristik Özellikler ve Hacimlendirme 168
12. ETKİNLİK 173
3.3.3. Farklı Tekniklerle Portre Hacimlendirme 174
13. ETKİNLİK 177
3. UYGULAMA 182
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 183

4. ÖĞRENME BİRİMİ: İMGESEL KOMPOZİSYON

4.1. İMGESEL ÇİZİMLER 186
4.1.1. İmgesel Tasarımın Önemi 187
4.1.2. Obje Çizimi 187
1. ETKİNLİK 189
4.1.3. Obje Kompozisyonu 191
2. ETKİNLİK 191
3. ETKİNLİK 193
1. UYGULAMA 195
4.2. HAYVAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ 196
4.2.1. Hareketli Hayvan Figürleri 197
4. ETKİNLİK 198
5. ETKİNLİK 202
6. ETKİNLİK 202
7. ETKİNLİK 207
4.2.2. Hayvan İllüstrasyonu Örnekleri 208
8. ETKİNLİK 210
2. UYGULAMA 211
4.3. HAREKETLİ İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ 212
4.3.1. Hareketli İnsan Figürlerinin Anatomik Yapıya Uygun Çizimi . 213
9. ETKİNLİK 216
10. ETKİNLİK 217
11. ETKİNLİK 220
4.3.2. İnsan Figürü Hacimlendirme 221
12. ETKİNLİK 224
3. UYGULAMA 227
4.4. MEKÂN ÇİZİMİ 228
4.4.1. Perspektife Uygun İç ve Dış Mekân Çizimi 228
13. ETKİNLİK 230
14. ETKİNLİK 233
15. ETKİNLİK 234
4.4.2. Figür ve Nesneleri İç ve Dış Mekâna Yerleştirme 234
16. ETKİNLİK 242
17. ETKİNLİK 243
4. UYGULAMA 250
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 251
1. EK (DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI) 252
2. EK (KONTROL LİSTESİ (1-2) 253
CEVAP ANAHTARLARI 255
KAYNAKÇA 257
GÖRSEL KAYNAKÇA 258

Öğrenme biriminin giriş kapağını gösterir.

Öğrenme biriminin adını gösterir.

Öğrenme biriminde yer alan konuları gösterir.

Bu öğrenme biriminde neler öğrenileceğini gösterir.

Öğrenme biriminin numarasını gösterir.

Hazırlık çalışmaları alanını gösterir.

Öğrenme biriminde yer alan temel kavramları gösterir.

Konu başlığını gösterir.

Konu anlatımını gösterir.

Öğrenme biriminin adını gösterir.

Bu ders materyalinde ölçü birimlerinin uluslararası kısaltmaları kullanılmıştır.

1. ÖĞRENME BİRİMİ

İNSAN FİGÜRÜ

KONULAR

1.1. İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ

1.2. KISA SÜRELİ DURUŞLARDA İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Ölçü kuralları
- Anatomik yapı ve kadın, erkek, çocuk ve genç figürlerinin karakteristik özellikleri ve ideal oranları
- İnsan figürü, farklı duruşları ve denge
- Kısa süreli duruşlarda zamanı iyi kullanarak insan figürü çizmenin yöntem ve teknikleri
- Işığın yönü ve şiddetine dikkat ederek farklı yönlerden insan figürü çizip hacimlendirme

TEMEL KAVRAMLAR

- Anatomi
- Figür
- Kütle
- Mass
- Model
- Oran-orantı

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Oran-orantı konusunu bilmek çizim yaparken ne gibi katkılar sağlayabilir?
2. Erkek ve kadın çizimi arasında ne gibi farklar olabilir? Arkadaşlarınızla tartışınız.
3. Sizce kısa süreli çizimlerde modelin hareketi süreyi etkiler mi? Arkadaşlarınızla tartışınız.

1.1. İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ

Desen çalışmalarında kullanılan insan ve hayvan ögelerine **figür** denir. İllüstrasyon çalışmalarında figürün önemi büyüktür. İllüstrasyonda özellikle insan figüründen yola çıkılarak tasarlanan karakterlere oldukça sık rastlanmaktadır. Bu nedenle insan figürünün anatomik yapıya ve oran-orantıya uygun çizilmesi, ışık-gölgeye göre hacimlendirilmesi, çizime üç boyutlu gerçekçi görünüm kazandırabilmek açısından gerekli bilgi ve becerilerin edinilmesi önemlidir. Bir tablodaki figürlerden söz edildiğinde, akla o tablodaki insan ve hayvan resimleri gelmelidir.

İnsan vücudu ortadan ikiye dikey olarak bölündüğünde simetriktir. Sağ tarafta görünenlerin solda da bir ayna görüntüsü vardır. Canlı modelden yapılan bir çizimde insan vücudu çeşitli bölümlere ayrılarak çizilir. Bölümlerin kendi içinde ve bütünle ilişkisinde oran-orantıdan faydalanılmaktadır. Ölçü birimi olarak seçilen baş, Görsel 1.1'de görüldüğü gibi oran-orantı hesaplanmasında kullanılmaktadır.

Görsel 1.1: Farklı açılardan çizilmiş erkek figürleri

SANATSAL BİLGİLER

VITRUVIUS ADAMI

Orijinal adı “L’uomo Vitruviano (Luomo Vitruviano) olan “Vitruvian Man (Vitruviyın Men)” ya da Vitruvius (Vitruviyıs) Adamı, ünlü ressam Leonardo da Vinci'nin (Leonardo da Vinci) günlüklerinden birinde bulunan, aldığı notların yanında çizdiği bir eskizdir. 1492’de yapıldığı düşünülmektedir. Antik Romalı ünlü mimar ve yazar Marcus Vitruvius Pollio'nun (Markus Vitruviyus Palyo) "De Architectura (De Arçitektura)" adlı eserinde açıkladığı oranlardan esinlenerek yapıldığından, "Vitruvius Adamı" olarak anılır. Resim, iç içe geçmiş bir daire ve karenin ortasına çizilmiş, uzuvları açık ve kapalı pozisyonda üst üste geçen bir çıplak erkeği betimler. Bu çizim ve yanındaki notlar sıkça "Oranların Kanunu" ya da daha az sık olarak "İnsanın oranları" olarak anılır. Venedik'te bulunan Gallerie dell'Accademia'da (Galeriya del Akademiya) sergilenmektedir.

Görsel 1.2: Leonardo da Vinci, “Vitruvius Adamı”

Leonardo da Vinci'nin “Vitruvius Adamı”, Rönesans döneminde yapılmış örnek bir bilim ve sanat eseri olma özelliğini taşır. Bu eser Leonardo'nun oranlara duyduğu ilgi ve merakın bir kanıtıdır. Bunun yanında resim, Leonardo'nun insan ve doğayı birbiri ile ilişkilendirme-bütünleştirme çalışması için de bir dönüm noktasıdır. Britannica (Biritanika) Ansiklopedisi'ne göre Leonardo "insan vücudunun evrenin işleyişinin bir analojisi (benzeşimi) olduğunu" düşünmekteydi. Leonardo'nun maddesel varlığı kare, ruhsal varlığı ise daire ile sembolize ettiği ve insanoğlunun bu iki yönünü çizimde bu şekilde ifade ettiği sanılmaktadır.

1.1.1. İnsan Figürü ile İlgili Kavramlar

Anatomi: TDK Türkçe Güncel Sözlük'te anatomi, "İnsan, hayvan ve bitkilerin yapısını ve organlarının birbiriyle olan ilgilerini inceleyen bilim, teşrih", "Beden yapısı, gövde yapısı" şeklinde tanımlanmaktadır. Resim, heykel, grafik tasarım gibi görsel sanatlarda anatomiden yararlanılmaktadır. Anatomi bilgisi olmadan yapılan çizimler, fantastik ve hayal gücünün ön planda olduğu gerçek üstü karakter tasarımlarında dahi inandırıcılıktan uzak olur (Görsel 1.3, 1.4).

Görsel 1.3: İnsan iskelet yapısı

Görsel 1.4: İnsan anatomik yapısı

Hareket: TDK Türkçe Güncel Sözlük'te hareket, "vücudu oynatma, davranış veya devinim" anlamları ile karşılanmaktadır. Hareketin anatomik yapıya yansımasını gözlemlemek, çizim esnasında insan figürü hareketini doğru aktarılabilmeyi sağlar (Görsel 1.5).

Karakter: Bir nesne, birey ya da topluluğu başkalarından ayıran, kendine özgü temel belirti ve özelliklere denir. Karakter çizimlerinde figürün vücut yapısı ile giysi, duygu ve ifadesinin karaktere özgü betimlenmesi önemlidir (Görsel 1.6, 1.7).

Görsel 1.5: Hareket çizimi

Görsel 1.6: Karakter çizimi

Görsel 1.7: Karakter çizimi aşamaları

Model: Görsel sanatlarda bakılarak çizimi yapılan kişi, nesne veya varlıktır.

Oran-Orantı (Proporsiyon): Çizilen şekillerin büyüklük ve küçüklüklerinin en ile boy açısından uyum içinde çizilmesidir.

Ölçü: Desen çizimlerinde oran-orantının doğru ifade edilebilmesi için çizim sırasında modelden alınan bölümlerin birbirleriyle ve bütünle kıyaslanmasını sağlayan bir birim ölçüsüdür.

Kanon: Modül adı verilen ölçü biriminden yararlanarak insan vücudunun oran ve boyutlarını saptayan bir ölçme sistemidir.

Rakursi (Kısaltım): Üstten, yandan veya alttan bakış açısına göre oluşan ve nesneyi kısa, olduğundan daha uzun büyük gösteren görünüştür. Öndeki bölümlerin büyük, uzaklaşan bölümlerin ise daha kısa ve dar görünmesidir (Görsel 1.8).

Görsel 1.8: Rakursi (kısaltım)

Görsel 1.9: Mass (kitle, blok)

Mass (Kitle, blok): Tek parça bir biçimi meydana getiren cisimlere denir. Bir şeyin bütünü, toplu olan şeydir. Görsel 1.9'da insan figürünün baş, göğüs ve kalça bölümlerinin kendi içindeki ayrıntıları düşünülmeden çizilmiş, tek kütle hâlinde geometrik form olarak betimlemesi görülmektedir. Figür; baş, göğüs ve kalçadan oluşan üç kütle hâlinde çizilmiş daha sonra ayrıntılara girilmiştir.

1.1.2. Ölçü Alma Tekniği

İnsan figürü çiziminde baş, ölçü birimi olarak kullanılır. Vücudun boy ve genişlik oranları, insan başı birim alınarak saptanır. Canlı modelden ölçü alınırken uygulanan işlem basamakları şunlardır:

- Ölçü almak için kalem gibi araçlardan yararlanılır. Kalem, bir elin parmakları arasında Görsel 1.10'da olduğu gibi tutulur. Kol, modele doğru dirsek bükülmeden uzatılır.
- Bir göz kapatılarak kalemin arkasından modele doğru bakılır. Kalemin uç noktası, ölçüsü alınacak modelin başının en tepe noktasına gelecek şekilde ayarlanır.
- Baş parmak kalemin üzerinde kaydırılarak, başın bitiş yerine (çene altına) denk gelecek şekilde ayarlanarak sabit tutulur.

Görsel 1.10: Ölçü alma tekniğinde kalem tutuşu

- Tespit edilen baş ölçüsü kullanılarak (baş parmak kalem üzerinde hareket ettirilmeden kalem kolla birlikte aşağıya doğru kaydırılarak) modelin bütününün kaç baş ölçüsüne denk geldiği tespit edilir (Görsel 1.11).
- Modelin boy ve en ölçüleri alınırken de bu teknik uygulanır.

Görsel 1.11: Ölçü alma tekniği

Ölçü alırken kalemin her iki ucundan da yararlanılabilir.

Görsel 1.12: Modelin orta noktasını bulma

Resim kalemi ile modelin boyu ve orta noktasını tespit etmek, kâğıda modeli yerleştirirken kolaylık sağlayacaktır (Görsel 1.12).

1. Etkinlik

- **Görsel 1.13'te verilen figür üzerine yatay ve dikey ölçüler alarak kalem ile işaretlemeler yapınız.**

Görsel 1.13: İnsan figürü

1.1.3. Erkek, Kadın, Çocuk ve Genç Figürlerinin İdeal Oranları

İnsan figürü çizimlerinde kullanılan kanon, baş ölçüsüdür. Kadın, erkek, çocuk ve genç figürlerde baş ölçüsü farklılık gösterir. Görsel 1.14'te erkek figürünün baş ölçüsü alınarak oranları çizilmiştir.

Erkek Figüründe Oran-Orantı

Genellikle sanatçılar tarafından kullanılan kanon, ideal erkek figürü orantılarına uygun sekiz başlık kanondur. Çizimlerde kullanılan kanon, figürün durumuna göre farklılık gösterir. Bu farklar şunlardır:

- Normal erkek figürlerinde yedi buçuk başlık kanon
- İdeal sayılan erkek figürlerinde sekiz başlık kanon
- Kahraman erkek figürlerinde sekiz buçuk başlık kanon

Görsel 1.14: Erkek figürü oranları

İdeal erkek figürü çiziminde bilinmesi gereken bazı önemli hususlar şunlardır:

- Alın, burun ve bacakların tam ortasından geçen dikey çizgi vücudu simetrik olarak ikiye ayırır.
- Omuz genişliği, iki baş uzunluğundadır.
- Çene altından göğüs ucuna kadarki mesafe bir baş yüksekliği, kasıklara kadarki mesafe ise iki baş yüksekliğindedir.Her iki dirsek de göbek deliğinin biraz üstünde, aşağı yukarı bel hizasındadır.

- Bilekler, kasıklarla aynı hizadadır.
- Avucu açıp eller aşağıya serbest bırakıldığında elin uzunluğu yüzün uzunluğuna eşit olur.
- Kasıklardan ayak parmak uçlarına kadarki mesafe üç buçuk baş yüksekliğindedir.

Görsel 1.15'te erkek figür oran-orantısı dikkate alınarak farklı duruşlarda erkek figürleri çizilmiştir.

Görsel 1.15: Erkek figürleri

Oranları doğru tespit ettiğinizden emin olmak için çalışmanızı sık sık uzaktan bakarak kontrol ediniz.

Okuma Parçası

FRİDA KAHLO

Frida Kahlo (Firida Kalo) Yahudi bir baba ile Meksika yerlisi bir annenin üçüncü çocuğu olarak dünyaya geldiğinde tarih 6 Temmuz 1907'dir. Ancak Kahlo, doğum tarihini Meksika devrimiyle özdeşleştirmiş ve 7 Temmuz 1910 olarak benimsemiştir. Bunda devrim yanlısı anne ve babasının da payı büyüktür.

Mexico City'nin (Meksiko Sidi) güneyinde Coyoacanda'da (Koyokanda) mavi boyalı bir evde, devrimin en hızlı günlerini yaşarlarken Frida'nın hastalığıyla tüm aile büyük bir üzüntüye boğulur. Küçük kızları henüz altı yaşındadır ve çocuk felci nedeniyle yatağa mahkûm kalmıştır. Pek çok çocuğun acımasızca canını alan bu hastalık, şans eseri Frida'nın sağ bacağının incelmesinden başka bir etki bırakmaz. Belki de hastalığının etkisiyle babasının üzerine titrediği Frida, Meksika'nın en önemli okullarından biri olan Ulusal Hazırlık Okuluna başlar. Burada kurduğu arkadaşlıkları onun ömür boyu kendisini devrimin bir parçası olarak görmesini sağlayacaktır. Yine okul yıllarında girdiği bir grubun lideri Alejandro Gomez Arias'a (Alesandro Gomez Aryas) umutsuzca âşık olacak, bu delikanlıyla bir ömür geçirmenin planlarını yapacaktır.

Hayatının önemli bir bütününü oluşturacak acılar da bu döneme denk gelir. 1925'te bir araba kazasında omuriliği, sağ bacağı, ayağı hatta kolu yaralanır. Hastaneye götürdüklerinde genç kızla ilgili kimsenin bir umudu yoktur. İki yılı aşkın süre dayanılmaz sancılar ve ağrılar çeker. Yatağa mahkûm olur. Henüz on sekiz yaşında, gelecekle ilgili pek çok planı olan, âşık bir kızdır. Ailesinin yakın ilgisine rağmen tek başına odasında geçirdiği saatler dayanılmazdır.

Görsel 1.16: Frida Kahlo

Bir süre sonra imdadına annesi yetişir. Onun için özel bir yatak yaptırmıştır ve yine onun için hazırlanan boyaları eline tutuştururlar. Pek de heveslenmeden, can sıkıntısını ve yaşadıklarını unutmak için çizer. Otoportresini yapar, kız kardeşlerini çizer, böylece ilk dönem eserlerini de oluşturmaya başlar. Bir aynanın altında geçirdiği bitmek bilmeyen sonsuz bir zaman vardır. Onun yapabildiği en iyi şey ise resmetmektir. Hayata tüm enerjisiyle tutunur. Zamanla zorlukla da olsa yürümeye başlar. Sosyal ortamlara girer, sanat ve edebiyat camiasından pek çok insanla tanışır.

Frida Kahlo ilk sergisini Amerika'da Julian Levy (Culyın Lavi) Galerisi'nde 1938'de açar. Dört tablosu satılır. Edward G. Robinson'un (Edvırd Ci Rabınsın) satın aldığı bu eserlerle yüklü miktarda para da alır. Bir yıl sonra Andre Breton'un (Adri Biredın) davetiyle Paris'e gider. Julian Levy'de büyük beğeni toplayan sergisini orada da açar. Lourve (Luvı) Müzesi ilk defa olarak yirminci yüzyıl bir Meksikalı ressamın tablosunu satın alır. Bu eser Frida Kahlo'nun "çerçeve" anlamına gelen "The Frame (Dı Fıreym)" adlı eseridir. Kahlo'nun fiziksel ağrıları giderek artmaktadır. Bunun etkisi eserlerine de yansır. Dünyaca ünlü "Two Fridas (Tû Fridas)" tablosunu resmeder. Daha sonra bu eseri Mexico City Galerisi'nde ve New York Modern Sanatlar Müzesi'nde sergilenecektir.

1950'de belindeki dayanılmaz acıları sonunda dokuz ay sürecek yeni bir tedavi süreci başlar. Bu ağır tedaviyle hastalığının seyri daha da ağırlaşır. Ama resim yapmaya devam eder. "Self Portrait with Portrait of Dr. Juan Faril (Self Portrıd vid Portrıd of Daktır Van Faril)" ve "Portrait of My Father (Portrıd of May Fadır)" tablolarını yapar. 1954'te sağ bacağını kaybeder. Bu olayın ardından kısa bir süre sonra 13 Temmuz 1954'te hayata gözlerini yumar.

Frida Kahlo, gerçeği bir şiir gibi işleyen fırça darbeleri, hüzünlü portreleri ve umudun canlı renkleriyle yirminci yüzyılın unutulmaz ressamı olarak tarihe adını yazdırmıştır. Tüm acılara rağmen hayata sıkı sıkı tutunmasını bilmiş, eşsiz bir yetenektir. Pek çok insanın pes edeceği acılar onu yıldırmamış, ancak duygularını resimleyerek dışa vurmasını da bilmiş, hassas bir o kadar da iç dünyasını açıkça dile getirebilme cesaretine sahip bir kadındır.

İnsanın hayatı boyunca bedensel acılara katlanmasının ne denli zor olduğunu bilen ya da tahmin edebilen insanların daha iyi anlayacağı gibi, takdir edilmeye değer bir yaşama gücü vardır. Başımıza gelen en küçük olayda hayata küsen nice insana örnek olacak bir güçtür bu. İnsanın ne olursa olsun ancak üreterek var olabileceğinin de en büyük kanıtıdır Kahlo. Ama onun en büyük özelliklerinden biri, duygularını resimleyerek onları ete kemiğe büründürmüş olmasıdır. Bebeğini kaybeden bir annenin acısını resimleyerek ölümsüzleştirirken, aynı zamanda ona gerçeklik ve nitelik kazandırmasını da bilmiş belki de içindeki tüm acıları tabloya aktararak kötü duygularından da arınmaya çalışmıştır. Tabloları tüm hislerinin aynasıdır. Hangi duyguyu yansıtırsa yansıtsın çekinmeden hüznünü, aşkını, sevincini anlatabilmiştir. Tüm bedeniyle hissedendir. Kadındır. Ressamdır. Âşıktır. İnsandır çünkü Frida Kahlo.

2. Etkinlik

- **Seçtiğiniz bir ressamın hayatını ve eserlerini araştırınız.**
- **İçinde insan figürü bulunan bir eser seçiniz. Seçtiğiniz eser ile ölçü kurallarına uygun röprodüksiyon çalışması yapınız.**

Bilgi Notu

Röprodüksiyon, bir sanat eserinin veya fotoğrafın aslına uygun olarak çoğaltılmasına denir.

Kadın Figüründe Oran-Orantı

Kadın figürü, Görsel 1.17'de görüldüğü gibi 6.5 veya 7.5 baş yüksekliği kadardır. Bu oran, çocuk veya gençlerde yaşa göre değişir.

- Kadın baş ölçüsü, erkek baş ölçüsünden daha küçüktür.
- Kadın omuzları, erkek omuzlarından daha dardır. Bir buçuk baş ölçüsü kadardır.
- Kadın göğüs ölçüsü, erkek göğüs ölçüsüne göre daha aşağıdadır.
- Kadın bel ölçüsü, erkek bel ölçüsüne göre daha incedir.
- Kadın basen ölçüsü, erkek basen ölçüsüne göre daha büyüktür.
- Çene ile göğüs hizası, bir baş yüksekliği kadardır.
- Ölçüler değişiklik gösterebilir.

Görsel 1.17: Oran-orantıya uygun çizilmiş kadın figürü

Görsel 1.18, 1.19, 1.20'de figür oran-orantısı dikkate alınarak farklı duruşlarda kadın figürleri çizilmiştir.

Görsel 1.18: Kadın figürü

Görsel 1.19: Kadın figüründe hareket

Görsel 1.20: Kadın figüründe detay

Çocuk Figüründe Oran Orantı

Çocukların vücut biçimi, doğduğu günden başlayıp erişkinliğe ulaşıncaya kadar sürekli değişir. Bedeni ile karşılaştırıldığında bir çocuğun başı, bir yetişkinin başından daha büyüktür. Çocuk büyüdükçe beden orantısına göre baş küçük kalacaktır. Vücut oranları büyüdükçe değiştiği için çocuk ve genç figürü çiziminde değişik kanonlar kullanılır.

Yeni Doğmuş Bebeğin Kanonu: Baş, vücudun diğer bölümlerine oranla iki kat daha büyüktür. Vücut ile kol ve bacak arasındaki oranlar yetişkinlerle aynıdır, bacaklar ise oldukça kısadır (Görsel 1.21).

İki Yaşında Bir Çocuğun Kanonu: İki yaşında bir çocuğun figürü, beş kanondan meydana gelir. Baş, yine vücuda oranla büyüktür. Bacaklar uzamamıştır. Kalçalar ve karın vücudun diğer bölümlerine göre daha geniştir (Görsel 1.22).

Görsel 1.21: Çocuk çizimi

Görsel 1.22: İki yaşındaki çocuk çizimleri

Altı Yaşında Bir Çocuğun Kanonu: Figür, altı kanondan meydana gelir. Vücut gelişimi nedeniyle boy daha uzundur; karın genişliği daralmaya, bel kıvrımı ortaya çıkmaya başlar. Vücut, yetişkin insan ölçülerine daha yakındır. Göğsün oran ve orantısı yetişkin insan figürü ile aynıdır (Görsel 1.23, 1.24).

Görsel 1.23: Altı yaşında çocuk çizimi

Görsel 1.24: Farklı açılardan çizilmiş çocuk figürleri

Genç Figürlerinde Oran-Orantı

Figür, yedi kanondan meydana gelir. Çocuk vücudunda göğsün gelişimi tamamlanmamıştır. Bu nedenle göğüs ile kalça aynı genişliktedir. Kasları ise yeterince gelişmemiştir.

On İki Yaşında Bir Gencin Kanonu: Kasık, karın ve meme uçları yetişkin insan kanonuyla aynıdır (Görsel 1.25, 1.26, 1.27).

Görsel 1.25: Genç figürü çizimi

Görsel 1.26: Genç figürü çizimi

Görsel 1.27: Genç figürü çizimi

1.1.4. Farklı Duruşlarda Kalça Pozisyonunun Önemi

Bir insan figürünü doğru çizmek için kalça pozisyonunun önemli olduğu bilinmelidir. Kalça pozisyonu ya da faktörü göğüs ve karın kütlelerinin pozisyonu ile belirlenir. Vücut ağırlığı, bacaklara dengeli olarak dağıtılmaz. Bir bacağa diğerinden fazla yük binerse kalça pozisyonu oluşur. Figür yürürken, koşarken, diz çökerken ya da otururken bile kalça pozisyonu faktörü her zaman vücudun ağırlığının dengelenmesinde önemli bir rol oynar.

Figür çizmeye başlamadan önce vücudun ağırlığını hangi bacağın taşıdığı bilinmelidir. Omuz aşağıda kalça yukarıda olduğu pozisyonda, vücudun ağırlığı aşağıda olan omuz tarafındaki bacaktadır (Görsel 1.28).

Kalça pozisyonu oluştuğu zaman vücudun aks çizgileri artık birbirine paralel değildir. Vücudun ağırlığı bir bacak üzerine binmişse vücudun ağırlık merkezini belirten dikey aks çizgisi, ağırlığın bindiği ayak bileğine doğru kayar (Görsel 1.29).

Görsel 1.28: Kalça pozisyonunun omuz hareketiyle ilişkisi

Görsel 1.29: Farklı kalça pozisyonları

Figür dümdüz durduğunda göğüs ve kalçada hareket olmadığından kalça pozisyonu faktörü de görülmez. Görsel 1.30'da hareket olmadığı için kalça pozisyonu oluşmamıştır. Omuz ve kalça hizasından çizilen yatay kırmızı çizgilerle birbirine paraleldir. Görsel 1.31'de figürün hareketi ile oluşan omuz ve kalça pozisyonundaki harekette ise kırmızı çizgiler birbirine paralel değildir.

Görsel 1.30: Kalça pozisyonunun olmadığı durum

Görsel 1.31: Kalça pozisyonunun olduğu durum

3. Etkinlik

- **Canlı modelinizi belirleyiniz. Modele farklı kalça duruşları vererek kompoziyonu oluşturunuz.**
- **Modelin, herkesin rahat görebileceği bir yerde oturmasını sağlayınız. Bunun için oturma pozisyonunuzu, modelin karşısında yarım daire biçiminde oluşturabilirsiniz.**
- **Modelin biçimi, hareketi, harekete göre parçalar arasında oluşan oranları, baş ve gövdenin, bacakların ve kolların birbiriyle oranlarını dikkatle inceleyiniz.**
- **Harekete göre oluşan açıların yer ve yönlerini tespit etmeye çalışınız. Kompozisyonu kâğıt yüzeyine aktarınız.**

1.1.5. İnsan Figürü Deseninde Dengenin Önemi

İnsan vücudunun dengede olduğu durumda dikey aks çizgisi; alın, burun ve bacakların tam ortasından geçer. Vücut ağırlığının tek bir yöne binmesiyle dengesizlik oluşur ve düşme gerçekleşir. Düşmeyi engellemek için ağırlık, vücut bölümlerine dengeli olarak dağıtılır.

Görsel 1.32 ve 1.33'te görülen çizimlerde yeşil oklar destek noktalarının; kırmızı daire ağırlık merkezini, kırmızı ok ise ağırlığın yönünü göstermektedir.

Görsel 1.32'deki figür tek ayak üzerindedir. Ağırlık merkezi sağ ayağa doğru kaymıştır.

Görsel 1.33 a'da vücudun dengede olması normaldir. Bunun nedeni vücudun yükü arttıkça simetrik olarak yayılmasıdır.

Görsel 1.33 b'de figür bir yere yaslanmaktadır. Ağırlık merkezi iki destek noktası (ayak ve omuz) arasındadır. Çapraz atılmış ayak, vücudun ayakta durmasına yardımcı olmaktadır.

Görsel 1.33 c'de ise figür eğim hâlinde, ağırlık merkezi iki destek noktası arasındadır.

Görsel 1.32: Figürde ağırlık merkezinin kayması

Görsel 1.33: Desende denge

1.1.6. İnsan Figürü Çizim Aşamaları

Çizime başlamadan önce modelin genel kapladığı alanın proporsiyonunu araştırıp kâğıda yerleştirme planı belirlenmelidir. Ardından figürün bölümlerini oluşturan kütleler, insan anatomisinin oran-orantısına uygun çizilerek devam edilir (Görsel 1.34).

Görsel 1.34: Çizim taslağı aşamaları

Oranların doğru çizilmesi için öncelikle ölçme tekniği kullanılmalı ve vücut, geometrik formlarla ifade edilerek bu formlar arasında ilişki kurulmalıdır (Görsel 1.35). Ardından model dikkatlice incelenerek modelin anatomik yapısı ortaya çıkarılmaya çalışılır. Desen çalışılırken bilinmesi gereken bazı püf noktalar şunlardır:

- Çizime başlarken kalemi fazla bastırmamaya ve silgi kullanmamaya dikkat edilmelidir.
- Araştırma çizgileri ile formların yerleri doğru ifade edilmelidir.
- Desene belirli aralıklarla uzaktan bakmak, hataların görülebilmesi açısından önemlidir.
- Hata olarak görülen çizgileri silmek yerine doğru olduğu düşünülen çizgileri belirginleştirmenin desene canlılık katacağı unutulmamalıdır.
- Desen çiziminde son çizgiler daha kesin ve kararlı olmalı ve ilk çizilen çizgiler kapatılmalıdır.

Bilgi Notu

Kâğıdın bir köşesine hızlı eskiz çizimleri yapmak, modelin form ve hareketinin doğru yakalanmasına yardımcı olacaktır.

Görsel 1.35: Figür çizim aşamaları

- Araştırma çizgileri ile çizilen desen daha sağlam olacaktır (Görsel 1.36).

Görsel 1.36: Figür çizim aşamaları

İnsan figüründe ölçü alınırken takip edilen aşamalar şunlardır:

- Model, dış noktalardan Görsel 1.37'deki gibi ölçülerek kapladığı alanın oran-orantısı hesaplanır.

Görsel 1.37: Modelin ölçülmesi

- Model, dış noktalardan Görsel 1.38'deki gibi enine ve boyuna ölçülerek kıyaslanır. Kâğıda uygun biçimde yerleştirilir.

Görsel 1.38: Modelin enine ve boyuna ölçülmesi

- Baş, birim olarak ölçülür (Görsel 1.39).
- Baş ölçüsü, birim ölçüsü kabul edilip alınan model ölçüleri kâğıda uygun biçimde yerleştirilir (Görsel 1.40).

Görsel 1.39: Başın birim olarak ölçülmesi

Görsel 1.40: Alınan ölçünün resim kâğıdına yerleştirilmesi

- Modelin duruşuna göre uzuvların açıları tespit edilerek model kâğıda bu açılara uygun olarak yerleştirilir (Görsel 1.41, 1.42).

Görsel 1.41: Canlı model açılarının tespiti

Görsel 1.42: Modelin eskiz yerleşimi

- Model, eskiz hâlinde resim kâğıdına yerleştirilir. Canlı modelin ölçü alma ve çizim aşamaları tamamlanır (Görsel 1.43).

Görsel 1.43: Canlı modelden ölçü alma ve çizim aşamaları

4. Etkinlik

- **Görsel 1.44'te görülen figür üzerinde oran-orantılarını kalem ile ölçü alarak işaretleyiniz. Figür eskizini 35X50 cm kâğıda çiziniz.**

Görsel 1.44: İnsan figürü

Bilgi Notu

Ayakkabı çizimi yapılırken fgürün duruşlarına dikkat edilmelidir (Görsel 1.45, 1.46).

Görsel 1.45: İnsan figürü çizimi

Görsel 1.46: İnsan figürü çizimi

Bilgi Notu

Figürün oturuş şekline ve vücudunun duruşuna dikkat edilmelidir (Görsel 1.47, 1.48).

Görsel 1.47: İnsan figürü çizimi

Görsel 1.48: İnsan figürü çizimi

Işık ve Gölge

Figüre boyut kazandırmak için aydınlık ve karanlık yerler gözlemlenmelidir. Işık ve gölge, figüre hacim ve boyut etkisi kazandırır.

Mantegna'nın (Magtegna), "Dead Christ" (Ded Kıris) adlı eserinde detaylar yerine figürler daha yoğundur. Işık, gölge ve yansıma açısından zengin bir eserdir (Görsel 1.49).

Görsel 1.49: Mantegna, "Dead Christ" eseri

Işık, objeyi her noktadan aynı şiddetle aydınlatmadığı için ışığın geliş yönüne yakın yüzeyler açık, ışığa uzak ve arkada kalan yüzeyler koyu görünür (Görsel 1.50, 1.51).

Görsel 1.50: Leke tonlama ile desen çizimi

Görsel 1.51: Tarama ile tonlama desen çizimi

Bilgi Notu

Model üzerindeki giysilerin duruşları ve kıvrımlarına dikkat edilmelidir (Görsel 1.52).

Görsel 1.52: Hacimlendirme yapılmış insan figürü çizimi

Bilgi Notu

Çizimlerinizde ışığın yönüne göre oluşan gölgelere dikkat ediniz.

Görsel 1.53: Hacimlendirme yapılmış insan figürü çizimi

5. Etkinlik

- **Görsel 1.54, 1.55, 1.56, 1.57 ve 1.58'deki kadın desen çalışmalarını inceleyerek birini seçiniz. Seçtiğiniz deseni 35x50 cm resim kâğıdına, resim kalemi veya füzen kullanarak kadın figürü kanonuna uygun olacak şekilde çiziniz.**

Görsel 1.54: Hacimlendirme yapılmış insan figürü çizimi

Bilgi Notu

Figürün saçının duruşuna ve kullandığı aksesuarlara dikkat edilmelidir (Görsel 1.55, 1.56).

Görsel 1.55: Hacimlendirme yapılmış insan figürü çizimi

Görsel 1.56 : Hacimlendirme yapılmış insan figürü çizimi

Bilgi Notu

Çizim esnasında karşılaşılan farklı türdeki dokulara dikkat edilmelidir (Görsel 1.57, 1.58).

Görsel 1.57: Hacimlendirme yapılmış insan figürü çizimi

Görsel 1.58: Hacimlendirme yapılmış insan figürü çizimi

6. Etkinlik

- **Görsel 1.59, 1.60'daki erkek figür desen çalışmalarını inceleyerek bir tanesini seçiniz. Seçtiğiniz deseni 35x50 cm resim kâğıdına, resim kalemi veya füzen kullanarak erkek kanonuna uygun çizim yapınız.**

Görsel 1.59: Hacimlendirme yapılmış insan figürü çizimi

Görsel 1.60: Hacimlendirme yapılmış insan figürü çizimi

1.1.7. Farklı Bakış Açıları ve Farklı Duruşlarda İnsan Figürü Örnekleri

Farklı bakış açısı ile modelin taslağı yapılır. Taslak çiziminden sonra model detaylandırılır. Figürün doğru duruş açısını çizmek amaçlanır (Görsel 1.61, 1.62).

Görsel 1.61: Farklı duruşlarda figür çizim aşamaları

Görsel 1.62: Farklı duruşta figür çizim taslağı

Bilgi Notu

Günlük hayatta karşılaşılan figürlerin farklı bakış açılarıyla çizilmesine dikkat edilmelidir (Görsel 1.63, 1.64).

Görsel 1.63: Farklı duruşta figür çizim taslağı

Görsel 1.64: Farklı bakış açılarından figür çizimleri

1. Uygulama

ÖĞRENME BİRİMİ : İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ

UYGULAMA ADI : Farklı Bakış Açılarından İnsan Figürü Çizimi

AMAÇ : Farklı bakış açılarından, farklı duruşlarda insan figürünü ışığın yönü ve şiddetine dikkat ederek kurallara uygun çizip hacim vermek.

Aşağıdaki işlem basamaklarını dikkate alarak farklı bakış açılarından, farklı duruşlarda insan figürleri çizerek hacimlendiriniz.

Araç Gereç

1. 2 adet 35x50 cm resim kâğıdı
2. 2B, 3B, 4B vb. resim kalemleri
3. Resim altlığı
4. Hamur silgi

İşlem Basamakları

1. Atölye önlüğünüzü giyiniz.
2. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak çizim ortamına uygun araç gerecinizi hazırlayınız.
3. Modelinizi bakış açınıza uygun yerleştirerek modelinizin duruşunu ayarlayınız.
4. Çizime modelin en boy ölçüsünü alarak başlayınız.
5. Modelin detaylı ölçülerini alarak modeli kâğıda yerleştiriniz.
6. Çizimin eskizi bitene kadar koyu lekeler girmeyiniz.
7. Çizimin eskizi bittikten sonra uzaktan bakarak çizimi inceleyiniz.
8. Çizimini tamamladığınız insan figürünü, ışık gölge yardımıyla hacimlendiriniz.
9. Hacimlendirme yaparken ışığın geliş yönünü ve nesnelerin ışık alan kısımlarını dikkate alınız.
10. İkinci kâğıda farklı duruşta insan figürünü, farklı bir bakış açısıyla yukarıdaki işlemleri tekrar ederek çiziniz.
11. Çalışmalarınızı öğretmeniniz ve arkadaşlarınızın görüşlerini alarak değerlendiriniz. Eksik ve hatalı yerler varsa düzeltmeler yapınız.
12. Uygulama bitiminde araç gerecinizi toplayınız. Atölyeyi sizden sonraki sınıfın kullanımına hazır olacak şekilde arkadaşlarınızla iş bölümü yaparak temizleyiniz.

Değerlendirme

Uygulama çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız, 1. Ek ‘te verilen “Derecelendirme Ölçeği”ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı yaparken bu ölçütleri dikkate alınız.

1.2. KISA SÜRELİ DURUŞLARDA İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ

Kısa süreli desen çalışmalarında gözle ölçü alma yöntemi uygulanır. Canlı modele farklı hareketler verdirilir. Desen çizimine süre tutularak başlanır. Süre bittiğinde modelin duruşu değiştirilir. Desenler, eskiz hâlindedir. Önemli olan desenin sağlam (oran-orantısının doğru) olmasıdır. Kısa süreli desen çizmek, kişinin görsel algısını güçlendirerek kişiye baktığını görme alışkanlığı kazandırır (Görsel 1.65).

Görsel 1.65: Kısa süreli duruşlarda figür eskizleri çizimi

Bilgi Notu

Kısa süreli çizimlerde portre, el, ayak ve giysi ayrıntıları üzerinde yoğunlaşılmadan sadece figürün oranları ve hareketi ile oluşan açıları doğru tespit edilmeye çalışılmalıdır.

1.2.1. Kısa Süreli Duruşlarda İnsan Figürü Çizmenin Yöntem ve Teknikleri

Kısa süreli çizimlerde modele hareketli duruşlar verdirilir. Eskiz hâlinde çizimler yapılır. Önemli olan modelin hareketini yakalamaktır. Ayrıntılara fazla yer verilmez (Görsel 1.66, 1.67).

Görsel 1.66: Kısa süreli çizim örnekleri

Görsel 1.67: Kısa süreli çizim örnekleri

Kısa süreli çizimde modelin eskizi yapılır. Eskiz çiziminden sonra modele kıyafet giydirilerek çizim detaylandırılır. Zamanı iyi kullanmak amaçlanmalıdır (Görsel 1.68, 1.69).

Görsel 1.68: Figür çizim aşamaları

Görsel 1.69: Farklı bakış açılarında aşamalı kısa süreli model çizimi

Görsel 1.70, 1.71, 1.72 ’de kısa süreli çizim eskizinden sonra modele kıyafet giydirilerek detaylandırılmış çizim örnekleri görülmektedir.

Görsel 1.70: Farklı bakış açılarında aşamalı kısa süreli model çizimi

Görsel 1.71: Kısa süreli figür çizim aşamaları

Görsel 1.72: Aşamalı kısa süreli model çizimi

7. Etkinlik

- **Görsel 1.73'te görülen desen çizim aşamalarını inceleyiniz. İncelediğiniz aşamaları aşama hâlinde aşağıdaki boş alana resim kalemi ile uygulayınız.**

Görsel 1.73: Çizim aşaması örneği

8. Etkinlik

- **Görsel 1.74'te görülen desen çizim aşamalarını inceleyiniz. İncelediğiniz aşamaları aşağıdaki boş alana resim kalemi ile on dakikada uygulayınız.**

Görsel 1.74: Çizim aşaması örneği

9. Etkinlik

- **Görsel 1.75'teki fotoğrafı kısa süreli çizime uygun olarak beş dakikada çiziniz.**

Görsel 1.75: Kısa süreli duruş modeli

1.2.2. Kısa Süreli Duruşlarda İnsan Figürü Çizim Örnekleri

Görsel 1.76'da kısa süreli duruşlarda insan figürleri çizilmiştir. Kısa süreli duruşlarda insan figürü çizimi yapılırken modele hareketli duruşlar verdirilmeli ve hareket, kısa sürede detaysız çizilmelidir.

Görsel 1.76: Kısa süreli figür çizimi

Bilgi Notu

Günlük hayatta karşılaşılan figürlerin genel hatlarının, belirlenen sürede çizilmesine dikkat edilmelidir (Görsel 1.77, 1.78).

Görsel 1.77: Kısa süreli figür çizim örneği

Görsel 1.78: Kısa süreli figür çizim örneği

Bilgi Notu

Araç gereç seçimi, insan figürü desen çalışmalarının başarılı olmasında en az desen çizim yöntemleri kadar etkilidir. Bu nedenle çizimde kullanılacak araç gerecinizi özenle seçilmelidir.

2. Uygulama

ÖĞRENME BİRİMİ : İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ

UYGULAMA ADI : Kısa Süreli Duruşlarda İnsan Figürü Çizimi

AMAÇ : Kısa süreli duruşlarda insan figürünü, anatomik yapıya ve karakteristik özelliklere uygun çizmek.

Aşağıdaki işlem basamaklarını dikkate alarak, kısa süreli duruşlarda farklı bakış açılarından, farklı duruşlarda insan figürleri çizerek hacimlendiriniz.

Araç Gereç

1. 35x50 cm resim kâğıdı
2. 2B, 3B, 4B vb. resim kalemleri
3. Resim altlığı

İşlem Basamakları

1. Atölye önlüğünüzü giyiniz.
2. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak çizim ortamına uygun araç gerecinizi hazırlayınız.
3. Modelinizi bakış açınıza uygun yerleştirerek modelinizin duruşunu ayarlayınız.
4. Çizime modelin en boy ölçüsünü alarak başlayınız.
5. Modelin ölçülerini alarak modelinizi resim kâğıdına yerleştiriniz.
6. Modelin duruşunu onar dakikalık aralıklarla değiştirerek çiziniz.
7. Çizime koyu lekeler yapmayınız.
8. Çizimin eskizi bittikten sonra çizime uzaktan bakarak inceleyiniz.
9. Çalışmalarınızı öğretmeniniz ve arkadaşlarınızın görüşlerini alarak değerlendiriniz. Eksik ve hatalı yerler varsa düzeltmeler yapınız.
10. Uygulama bitiminde araç gerecinizi toplayınız. Atölyeyi sizden sonraki sınıfın kullanımına hazır olacak şekilde arkadaşlarınızla iş bölümü yaparak temizleyiniz.

Değerlendirme

Uygulama çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız, 1. Ek'te verilen "Derecelendirme Ölçeği"ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı yaparken bu ölçütleri dikkate alınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki parantezlere cümlelerdeki bilgiler doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Kadın figürü ve erkek figürü ölçüsü değişiklik gösterebilir.
2. ( ) Hızlı eskiz çizimleri yapmak modelin hareketinin doğru çizilmesinde önemlidir.
3. ( ) İnsan vücudu dengede durduğunda yatay aks çizgisi; alın, burun ve bacakların tam ortasından geçer.
4. ( ) Ölçü alma tekniği oranların doğru çizilmesi için önemli değildir.
5. ( ) İnsan figürü çizimlerinde kullanılan ölçü kadın, erkek, çocuk ve genç figürlerinde farklı olabilir.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Ölçü alınıp çizime başladıktan sonra modelin …….. çizilmelidir.
7. İnsan figürü çiziminde …… ölçü birimi olarak kabul edilir.
8. Oranların doğru çizilmesi için modelin proporsiyonu ……ol-malıdır.
9. İnsan figürü çizilirken genellikle ……. tekniğinden yararlanılır.
10. İnsan figürü çizimine başlamadan önce …….. alınmalıdır.

C) Aşağıda verilen soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

11. Aşağıdakilerden hangisi insan figürü çiziminde dikkat edilmesi gereken başlıca unsurlar arasında yer almaz?

A) Anatomi B) Hareket C) Karakter D) Ölçü E) Renk

12. I. Baş ölçüsü
II. Oran- orantı
III. Proporsiyon

Yukarıda numaralandırılmış olarak verilen ögelerden hangisi ya da hangileri insan figürü çiziminde önemlidir?

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

Ç) Aşağıda verilen soruların cevaplarını noktalı yerlere yazınız.

13. İnsan figürü çiziminde dikkat edilmesi gereken unsurlar nelerdir?

……
……
……
……

14. Erkek ve kadın figürlerinin oranları nelerdir?

……
……
……
……

2. ÖĞRENME BİRİMİ

İNSAN FİGÜRÜ DETAYLARI

KONULAR

2.1. EL VE KOL ÇİZİMLERİ

2.2. AYAK VE BACAK ÇİZİMLERİ

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Eli ve kolu; anatomik yapısına, ışığın yönü ve şiddetine dikkat ederek farklı duruş ve bakış açılarından çizip hacimlendirme
- Ayak ve bacağı, anatomik yapısına, ışığın yönü ve şiddetine dikkat ederek farklı duruş ve bakış açılarından çizip hacimlendirme

TEMEL KAVRAMLAR

- Anatomi
- Ölçü-oran
- Kanon

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. El ve ayaklarınızın biçim olarak hangi geometrik şekle benzediğini söyleyiniz. El ve ayaklarınızın bölümlerini inceleyiniz.
2. Erkek, kadın ve çocukların el, ayak fotoğrafları ile genç ve yaşlı bireylerin el ve ayak fotoğraflarını inceleyiniz. Aralarındaki farkları arkadaşlarınızla paylaşınız.

2.1. EL VE KOL ÇİZİMLERİ

Yaşam ve sanatta dokunma, kavrama, kutsama, anlatma, dua etme gibi amaçlarla kullanılan eller, çok çeşitli ve incelikli insan duygularını ifade etmektedir. Sanatçılar; sanat tarihi boyunca elleri, kendi biçimsel ifadeleri ile tasvir etmiştir. Rönesans, Kübizm sanat akımlarına ait el tasvirleri birbirinden farklı özellikler göstermektedir (Görsel 2.1, 2.2, 2.3).

Görsel 2.1: Leonardo da Vinci Mona Lisa ve el detayı

Görsel 2.2: Pablo Picasso

Görsel 2.3: Neşet Günal

İnsan figürünün bütününde olduğu gibi insan figürü detaylarında da ölçmeyi ve çizmeyi kolaylaştıracak oranlar vardır. Görsel 2.4'te el ve ayak ölçüsünün insan başı ile oranları verilmiştir.

Görsel 2.4: Birim ölçüsü olarak el, ayak ve yüz oranları

2.1.1. El Oranları ve Çizim Teknikleri

El, temel çalışma organı olmasının yanı sıra ifade ve iletişim aracıdır. El ve kollar insan vücudunun en çok hareket eden üç boyutlu vücut formlarıdır. Bu form ve yapıların her biri, birbiriyle ilişkilidir. Omuzdan dirseğe, dirsekten bileğe, bilekten ele ve elin parmak bölümlerine kadar her bölümü birbiri içinde oranlardan oluşmaktadır.

- İnsan başı, insan figürü çiziminde olduğu gibi el çizimi yapılırken de ölçü birimi olarak kullanılır. Bir insanın eli, yüzü büyüklüğündedir. Elin orta parmak ucundan bileğe kadar olan uzunluğu, alın başlangıcından çene bitimine kadar devam etmektedir (Görsel 2.5).

Görsel 2.5: Birim ölçüsü olarak el ve yüz oranı

Sanattan Notlar

"Desen, sanatta her şeyin başlangıcıdır ve ona hâkim olmadan hiçbir şey mümkün değildir."

Giorgio Vasari (CorciyoVasari)

- El ölçüsü, kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Elin uzunluğu, genişliğinin iki katıdır (Görsel 2.6).

Görsel 2.6: El görünümde oranlar

Görsel 2.7: Elin yandan görünüşte bölünmesi

- Başparmak büküm yeri, eli yandan görünüşünde iki eşit parçaya böler (Görsel 2.7).

Görsel 2.8: Elin yandan görünüşte yüksekliği

- El, düz bir zemin üzerine konulduğunda zeminden bileğin bitimine kadarki mesafe, dört parmak yüksekliğindedir (Görsel 2.8).

Görsel 2.9: Elin yandan görünüşünde geometrik yapısı

- Elin yandan görünüşünde, geometriksel yapı ve başparmağın duruş şekli Görsel 2.9'daki gibidir. Çizim yaparken elin genel geometriksel görünüşü belirlenmeli daha sonra parmaklara geçilmelidir.

Elin Anatomik Yapısı

Elin kemik yapısı, derinin altından kolaylıkla görülebilir. Parmakların boğum noktaları birbirine dairesel çizgilerle birleştirilir (Görsel 2.10). El bileği, el tarağı ve parmaklar toplam yirmi yedi kemikten oluşmaktadır (Görsel 2.11).

Görsel 2.10: Kemik ve kasların, elin altından görünen yapıları

Sanattan Notlar

"Ressamlar desen yolu ile doğayı inceler ve desen yolu ile onu yorumlar. Bu yorumlamada kullandığı tek araç çizgidir."

Andre LHOT (Ondre Lot)

Görsel 2.11: Elin iç ve dış kısımlarının oranları ve çizimi

Elin Çizim Aşamaları

Birinci aşama: Elin uzunluğu genişliğinin iki katıdır. Bu durum dikkate alınarak genel basit form ile belirlenir ve çizilir (Görsel 2.12).

İkinci aşama: Parmakların başlangıç yerleri kavis oluşturacak bir düzenle çizilir (Görsel 2.13).

Görsel 2. 12: Elin en-boy ölçüsü

Görsel 2.13: Parmakların yerleri

Üçüncü aşama: El çizimi, Görsel 2.14'teki gibi parmakların konumuna göre yapılır. Çizim esnasında dikkat edilecek noktalar şunlardır:

- Elin eklem yerleri, kavis oluşturur. Başparmağın bitiş noktasından çizilen doğru (e doğrusu), serçe parmağın ilk büküm yerinden geçer.
- Serçe parmağın bitiş noktasından çizilen doğru (d doğrusu), yüzük parmağın ikinci büküm yerinden geçer.
- Yüzük parmağı, işaret parmağından biraz daha kısa ve orta parmağın tırnak dibiyle aynı hizadadır. Bu hizalama, c doğrusu ile belirlenir.
- Orta parmak, elin yüksekliğinin yarısı kadardır ve elin açık pozisyonunda en uzun parmaktır (a doğrusu).

Görsel 2.14: Parmakların konumuna göre çizimi

1. Etkinlik

- **Görsel 2.15'te verilen el fotoğrafları üzerinde eklem yerlerini renkli kalemler ile çiziniz.**

Görsel 2.15: Farklı duruşlarda el fotoğrafları

Parmak Yapısı

El, beş farklı parmaktan oluşmakta ve geometrik olarak silindire benzemektedir. Başparmak, iki boğumken diğer dört parmak üç boğumdur. En uzun parmak, üçüncü sıradaki orta parmaktır. Onu sırasıyla dördüncü parmak yüzük parmağı, ikinci parmak işaret parmağı ve beşinci parmak serçe parmağı takip eder. Bu parmakların; duruş, el üstündeki damarlar ve tırnaklara kadar birçok ayrıntısı bulunmaktadır.

Parmakların uç kısımlarında tırnak adı verilen daha sert ve kemiksi yapılar bulunmaktadır. El, her duruşunda hareketli hatları nedeniyle değişken bir görüntü oluşturur (Görsel 2.16, 2.17).

Görsel 2.16: El maketi üzerinde hareketler

Görsel 2.17: Hareketli parmak çizimleri

2. Etkinlik

- **Görsel 2.18'de çeşitli parmak çizimleri verilmiştir. Verilen parmak çizimlerini, çizimlerin yanlarında boş bırakılan alanlara yapınız.**

Görsel 2.18: Parmak çizimi çalışması

Elin Geometrik Çizimi

El, hareketli yapısı nedeniyle karmaşık ve değişken görünmektedir. El, geometrik biçimlerden yararlanılarak daha rahat ve sade çizilebilir. El, iki temel kütlenin bitişik olması ile yapılanmıştır. Avuç, dört köşeli geniş bir geometrik şekil olarak sadeleştirilebilir. Parmaklar ise başparmak hariç her bir parmağın üç bölümü olacak şekilde bu ana kütleye eklenerek oluşmaktadır.

El geometrik yapısını belirlenmelidir. Bu yapıyı oranlarıyla doğru çizmeye çalışmak, gözlerin gelişmesini sağlayacak aynı zamanda diğer yapılacak çizimlerin oran ve orantılarının da çözülebilmesine katkıda bulunacaktır. Örneğin Görsel 2.19'daki el formunun kütlesinin gösterildiği çizimde eklemlerin nerede başlayıp bittiği, parmakların boğumlarının ölçüleri, avuç içi ve dışının nasıl ışık gölge aldığı, karşıdan bakıldığında parmakların nasıl göründüğü kolaylıkla gözlemlenebilir. Böylece el, geometrik bir yapıdan çıkarak doğal formuna ulaşır (Görsel 2.20).

Görsel 2.19: El formunun kütlesi

Görsel 2.20: El çizimleri

SANATSAL BİLGİLER

Leonardo, insan vücudunun anatomisi konusundaki çalışmasına, öğrencilerinin konuyla ilgili derin bir bilgi geliştirmesini talep eden Verrocchio'nun çıraklığını yaparak başlamıştır. Kaslar, tendonlar ve görünür anatomik özellikler üzerine birçok çalışma çizerek hızla tomografik anatominin ustası olmuştur.

Başarılı bir sanatçı olarak Leonardo'ya, Floransa'daki Santa Maria Nuova Hastanesi'nde ve daha sonra Milano ve Roma'daki hastanelerde insan cesetlerini inceleme izni verilmiştir. 1510'dan 1511'e kadar çalışmalarında Doktor Marcantonio della Torre ile iş birliği yapılmıştır. Leonardo, iki yüz kırktan fazla ayrıntılı çizim yapmış ve anatomi üzerine bir inceleme için yaklaşık on üç bin kelime yazmıştır. "Leonardo'nun Resim Üzerinde İnceleme"sinde anatomiyle ilgili materyallerin yalnızca küçük bir kısmı yayımlanmıştır. Melzi'nin materyali, yayımlanmak üzere bölümlere ayırması sırasında, bunlar Vasari, Cellini ve Vasari dâhil olmak üzere bir dizi anatomist ve sanatçı tarafından incelenmiştir. Modern biyomekanik bilimini önceden şekillendirecek şekilde iskeletin mekanik fonksiyonlarını ve ona uygulanan kas kuvvetlerini incelenmiştir. Kalbi ve damar sistemini , cinsel organları ve diğer iç organları çizerek rahimdeki bir fetüsün ilk bilimsel çizimlerinden birini yapmıştır. Çizimler ve gösterimler zamanlarının çok ilerisindeydi ve yayınlansaydı kuşkusuz tıp bilimine büyük bir katkı sağlayacaktı.

Leonardo özellikle öfkenin etkilerini inceleyerek, yaşın ve insan duygularının fizyoloji üzerindeki etkilerini yakından gözlemlenmiş ve kaydetmiştir. Önemli yüz deformasyonları veya hastalık belirtileri olan birçok figür çizmiştir. Leonardo; kuşları, maymunları, ayıları ve kurbağaları keserek ve çizimlerinde anatomik yapılarını insanlarla karşılaştırarak birçok hayvanın anatomisini inceleyerek çizimlerini yapmıştır. Atlarla ilgili bir dizi çalışma da yapmıştır.

Leonardo'nun kas, sinir ve damar diseksiyon ve belgeleri, hareketin fizyolojisini ve mekaniğini tanımlamaya yardımcı olmuştur. Duyguların kaynağını ve ifadelerini belirlemeye çalışmıştır. Hâkim olan sistemi ve bedensel mizah teorilerini birleştirmeyi zor bulmuş ancak sonunda bedensel işlevlerin bu fizyolojik açıklamalarını terk etmiştir. Humorların beyin boşluklarında veya ventrikül-lerde bulunmadığını gözlemlemiştir. Humorların kalpte veya karaciğerde bulunmadığını ve dolaşım sistemini tanımlayanın kalp olduğunu belgelemiştir. Damar rahatsızlığı ve karaciğer sirozunu ilk tanımlayan kişidir. Erimiş balmumu kullanarak organlar arasındaki boşluklar modellerini yaratmıştır. Su ve çim tohumu kullanarak akış modellerini izlemek için aort kapağından kan dolaşımını gözlemlemek için bir cam aort inşa etmiştir.

Görsel 2.21: Leonardo'nun kol anatomisiyle ilgili çalışmaları

2.1.2. Kol Oranları ve Çizim Teknikleri

Kollar, gövdenin üst bölümü olan göğsün iki yanında, sağ ve sol olmak üzere simetrik olarak yer almaktadır. Bedenin en hareketli, dinamik ve esnek bölümü kollardır. Kol; üst kol ve alt kol olarak iki bölümde incelenir (Görsel 2.22).

Alt kol, dirsekten bileğe kadar olan bölümdür. Kol kasları, dirsekten sonra kalınlaşır ve bileğe doğru incelir. Alt kol, bilekten dirseğe kadar bir el uzunluğundadır (Görsel 2.23).

Görsel 2.22: Kolun bölümleri

Görsel 2.23: Alt kolda oran

3. Etkinlik

- **Görsel 2.24'teki gibi elinizin ölçüsünü birim ölçü alınız. Kolunuzun, el ölçü biriminizle kaç birim olduğunu ölçerek deneyimleyiniz.**

Görsel 2.24: Alt kol ölçümü

Üst kol, koltuk altından dirseğe kadar olan bölümdür. Üst kolun yapısı, geniş kol kasları ve dirseğe doğru daralan kalın kaslardan oluşur. Üst kol, bir baş uzunluğu kadardır (Görsel 2.25).

Görsel 2.25: Üst kolda oran

Kolun, koltuk altından dirseğe (üst kol), dirsekten bileğe kadar olan (alt kol) uzunluğu iki baş uzunluğu kadardır. Kol, omuzdan elin parmak ucuna kadar ise üç buçuk baş uzunluğundadır. Görsel 2.26'da bu oranlar ile koltuk altı, dirsek ve bilek kısmının kadın ve erkek figüründe vücudun diğer kısımlarına karşılık gelen yerleri gösterilmiştir.

Görsel 2.26: Kadın ve erkek figüründe kol oranları

Duruş ve hacimlendirme, kolun anatomik yapısına göre belirlenir (Görsel 2.27, 2.28, 2.29).

Görsel 2.27: Üst kol, alt kol anatomik görünümü

Görsel 2.28: Kolun iskelet yapısı

Görsel 2.29: Kolun anatomik yapısı ve çizimi

4. Etkinlik

- **Görsel 2.30'da kol, dirsek ve elden oluşan anatomi görseli verilmiştir. Çizimi inceleyerek boş bırakılan alana aşağıdaki kol anatomisini çiziniz.**

Görsel 2.30: Kol anatomisi

Farklı Pozisyonlardaki Kol Çizimleri

Görsel 2.31, 2.32, 2.33'te kıyafet içinde kol çizimleri görülmektedir.

Görsel 2.31: Kol çizimi

Görsel 2.32: Kol çizimi

Görsel 2.33: Renklendirilmiş kol çizimi

Giysilerde hacimlendirme, kolun duruşuna göre yapılır (Görsel 2.34, 2.35).

Görsel 2.34: Kıyafet içinde kol çizimleri

Görsel 2.35: Kıyafet içinde kol çizimleri

2.1.3. Erkek, Kadın, Çocuk ve Genç İnsan Elleri Arasındaki Farklar

Erkek, kadın, genç, yaşlı ve bebek ellerinin her biri birbirinden farklı karakter ve yapıdadır.

Yetişkin Erkek Eli

Erkek elleri, kadın ellerine göre daha büyük ve kemikli yapıdadır. Kas gelişimleri ve deri üzerindeki damar görünümleri daha belirgindir (Görsel 2.36).

Yetişkin Kadın Eli

Kadın ellerinin erkek ellerinden daha küçük kemikleri, farklı kas gelişimleri ve daha yuvarlak yüzeyleri vardır. Eller, bütün olarak daha uzun ve daha ince görünmektedir (Görsel 2. 37).

Görsel 2. 36: Yetişkin erkek eli

Görsel:2.37: Yetişkin kadın eli

Yaşlı İnsan Eli

Yaşlandıkça el daha fazla büyür, kemik ve kas gelişimi de daha sağlam olur. Derisi daha ince, üzerindeki çizgi ve kırışıklıklar daha belirgindir. Deri üzerinde lekeler oluşabilir ve damarlar daha görünür hâle gelebilir (Görsel 2.38).

Bebek ve Çocukların Eli

Yeni doğmuş bir bebeğin eli, geniş ve kalın bir avuç içiyle kısa görünen parmaklardan oluşur. Tırnak detayları belirgindir. Görsel 2.39'daki gibi el bileğinin çevresinde bilezik gibi görünen bir iz ve parmaklarının üstünde de gamzeler bulunur. Küçük bir çocuğun eli ise yetişkin bir insanın eliyle aynı özellikleri taşımaktadır.

Görsel 2.38: Yaşlı insan eli

Görsel 2. 39: Bebek eli

2.1.4. Farklı Duruşlarda El Çizimi ve Hacimlendirme

Eller üzerinde farklı birçok farklı pozisyonda (el açıkken, kapalı iken, bir eşya tutarken, vb.) çizim çalışmaları yapılması, daha doğru çizim yapabilmek için yararlı olacaktır. Değişik el pozisyonlarının geometrik yapıları çizim yapılırken kolaylık sağlaması için düz, eğri ve kırık çizgiler kullanarak aşağıdaki örneklerle gösterilmiştir.

Görsel 2.40'ta el çiziminin nasıl yapılacağı adım adım verilmiştir. İlk olarak, elin geometrik formunun çiziminin ardından çizime karakteristik özellikler eklenerek ayrıntıların çizimi ve son olarak da hacimlendirmesi yapılmalıdır (Görsel 2.41).

Görsel 2.40: El çiziminin aşamaları

Görsel 2.41: El çizimleri

Farklı Duruşlarda El Çizimi Örnekleri

İnsan eli çizimi yapılırken modele hareket verilmelidir. Farklı el duruşlarının ışık ve açılarına göre hacimlendirmeye dikkat edilmelidir (Görsel 2.42).

Görsel 2.42: Hacimlendirilmiş el çizimi

Elin hacimlendirilmesi, modelin duruşuna ışık-gölge yönüne göre yapılır (Görsel 2.43, 2.44, 2.45).

Görsel 2.43 : Hacimlendirilmiş el çizimi

Görsel 2.44 : Hacimlendirilmiş el çizimi

Görsel 2.45 : Hacimlendirilmiş el çizimi

El, farklı tekniklerle de hacimlendirilebilir (Görsel 2.46, 2.47).

Görsel 2.46 : Hacimlendirilmiş el çizimi

Görsel 2.47: Hacimlendirilmiş el çizimi

1. Uygulama

ÖĞRENME BİRİMİ : İNSAN FİGÜRÜ DETAYLARI

UYGULAMA ADI : İnsan Figürü Detayları

AMAÇ : El ve kolu farklı duruş ve bakış açılarından anatomik yapısına, ışığın yönü ve şiddetine dikkat ederek çizmek ve hacimlendirmek.

Aşağıdaki işlem basamaklarını dikkate alarak farklı açılardan anatomik yapısına, ışığın yönü ve şiddetine dikkat ederek el ve kol çizerek hacimlendiriniz.

Araç Gereç

1. 35x50 cm resim kâğıdı
2. Resim altlığı
3. 2B, 4B, 6B resim kalemleri
4. El çizimi için canlı model

İşlem Basamakları

1. Atölye önlüğünüzü giyiniz.
2. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak çizim ortamına uygun araç gerecinizi hazırlayınız.
3. Resim kâğıdınızı resim altlığına bantla sabitleyiniz.
4. El çizimi için modelinizi hazırlayınız. Modelinizin sizden uzaklığının, bir metreyi geçmemesine dikkat ediniz.
5. Kompozisyonunuzu, kâğıdınızın tam ortasına yerleştirmek için kâğıdınızı kalemle yatay ve dikey olarak ikiye bölebilirsiniz.
6. Elin proporsiyonlarını dikkatle inceleyiniz.
7. Tespit ettiğiniz ölçüleri, aks çizgileri üzerinde işaretleyiniz. Kalemle ölçü alma tekniğini kullanarak elin kendi içindeki oranlarını tespit edebilirsiniz.
8. Belirlediğiniz ölçüler doğrultusunda elin basit geometrik yapısını çiziniz. Elin eklem yerlerinin kavisli bir çizgi üzerinde olduğunu hatırlayınız.
9. Modelinizi dikkatle inceleyerek elin karakteristik yapısını çiziniz.
10. Çizgilerinizi, ışığın geliş yönüne göre kalın ve ince kullanarak çiziminize hareket kazandırınız.
11. Çiziminizi, belirli aralıklarla modelle karşılaştırınız.
12. Işığın geliş yönünü dikkate alarak çiziminizi hacimlendiriniz.
13. Hacimlendirmeyi açıktan koyuya doğru yapınız. Önce 2B daha sonra 4B ve 6B numaralı kalemler kullanarak koyu alanları belirgin hâle getirebilirsiniz.
14. Uygulama bitiminde araç gerecinizi toplayınız. Atölyeyi sizden sonraki sınıfın kullanımına hazır olacak şekilde arkadaşlarınızla iş bölümü yaparak temizleyiniz.
15. Atölyede açık ışıkları kapatınız. Prizde takılı fişler varsa çıkarınız.

Değerlendirme

Uygulama çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız, 2. Ek ‘te verilen “Kontrol Listesi 2”deki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı yaparken bu ölçütleri dikkate alınız.

2.2. AYAK VE BACAK ÇİZİMLERİ

Kalça; bacak ve ayak bölümlerinden oluşan anatomik bir yapıdır. Kalçanın alt tarafında, iki yanından aşağı doğru sağ ve sol olmak üzere iki sütun hâlinde bacaklar bulunur. Bacaklar, yapılarındaki güçlü kemik, eklem ve kaslar sayesinde bedenin tüm ağırlığını taşır, hareket etmeyi ve dik durmayı sağlar (Görsel 2.48, 2.49, 2.50).

Görsel 2.48: Leonardo da Vinci ayak anatomisi çizimleri

Görsel 2.49: Ayak çizim eskizi

Görsel 2.50: Vincent Van Gogh (Vinsınt Van Goh) ayak çizimi

2.2.1. Ayak Çizimi ve Oranları

Ayaklar insan vücudunun genel hareketini ve duruşunu belirleyen vücut formlarıdır. Bu form ve yapıların her biri, birbiriyle ilişkilidir. Parmaklardan bileğe, bilekten dize, dizden kalça bölümüne kadar her bölümü oranlardan oluşmaktadır.

- Ayak, bir baş ve ek olarak 1/3 baş uzunluğundadır. Çizim yapacak kişinin öncelikle kendi ayağının aynadaki görüntüsünü farklı bakış noktalarından çizmesi faydalı olacaktır.
- Ayak, önden bakıldığında başparmaktan küçük parmağa kadar yarım baş uzunluğundadır.
- Dıştan bakıldığında ayağın taban kısmı daha yayvan, parmaklar ise daha net görünür. İçten bakıldığında taban çukuru daha belirgindir ancak başparmağın dışında kalan diğer parmaklar net görülemez (Görsel 2.51).

Görsel 2.51: Ayak oranları

Ayağın Anatomik Yapısı

Ayağın kemik yapısı, derinin altından kolaylıkla görülebilir. Parmakların boğum noktaları birbirine dairesel çizgilerle birleştirilir (Görsel 2.52). Ayak, yirmi altı kemikten oluşmaktadır.

Görsel 2.52: Ayağın iskelet, kas ve anatomi yapıları

Ayağa karşıdan ve arkadan bakıldığında iç kısımdaki ayak bileği kemiğinin, dıştaki kemiğe göre-daha yukarıda olduğu görülmektedir (Görsel 2.53).

Görsel 2.53: Ayağın önden ve alttan görünüşünde parmaklar

2.2.2. Ayak Çiziminin Aşamaları

Ayak çizimi, aşama aşama yapılır. Önce ayağın geometrik yapısı çizilir ardından parmakların yerleri tespit edilir. Ayağın karakteristik çizimi ile çalışma bitirilir (Görsel 2.54, 2.55).

Görsel 2.54: Ayak çizim aşamaları

Görsel 2.55: Ayağın üç bölüme ayrılması

- Ayak, farklı pozisyonlarında başparmaktan küçük parmağa doğru bir kavis oluşturur (Görsel 2.56, 2.57).

Görsel 2.56: Ayağın kavis çizgileri

Görsel 2.57: Ayağın kavis çizgileri

- Ayak başparmağı yukarı doğru yöneliyorsa diğer parmaklar zemini kavrayan bir yapıda olur (Görsel 2.58, 2.59).

Görsel 2.58: Başparmaktan geçen boğum çizgisi

Görsel 2.59: Ayaktaki parmakların görünüşü

Ayağın genel hatları ile geometrik çizim aşamaları Görsel 2.60 ve 2.61'de gösterilmiştir.

Görsel 2.60: Geometrik ayak çizimi

Görsel 2.61: Geometrik ayak çizimi

5. Etkinlik

- **Görsel 2.62'deki ayak fotoğrafı üzerinde eklem yerlerini renkli kalemler ile çiziniz. Aşağıdaki verilen alana ayağın genel hatlarını çiziniz.**

Görsel 2.62: Ayak görseli

2.2.3. Bacak Çizimi ve Oranları

Bacak, üst ve alt bacak olarak iki bölümde incelenir. Bacağın dizin altında kalan kısmı, diz üstündeki kısmından daha incedir. Bacağın en ince kısmını oluşturan ayak bileği, bacağın gövdeden en uzakta kalan kısmıdır.

Diz eklemi, insan bedeninin en büyük ve en karmaşık eklemidir. Konstrüksiyonu ve yaptığı hareketlerle dış görünüşün estetiğine önemli katkıda bulunur. Bacağın bükülme ve açılma hareketlelerini yapabilmesine olanak sağlar.

Diz ekleminin görevleri; yürürken zemindeki engebeleri aşması için ayağı hareket ettirmek, bükülme açılma fonksiyonu ile sıçrama gücünü artırmak, ayakların tekrar yere temasında yaylanma hareketi yapıp bedenin dengesini korumak, koşu sırasında ayağın ileriye atılmasını kısaltmak ve bacağı tamamen açıp kasların gerilimini azaltmaktır.

Bacak çiziminde dikkat edilecek noktalar şunlardır:

- Bacağın bütününe bakıldığında dış hatları uzatılmış B harfine benzetilebilir.
- B'nin iki kavisi, kalçadan diz kapağına ve diz kapağından bileğe kadarki kısımlarına denk gelmektedir (Görsel 2.63).
- Bacağın yandan görünüşü uzatılmış S harfine benzetilebilir. Bu benzetmeler, çizim yaparken kolaylık sağlayacaktır.
- Üst bacak ,diz kapağına doğru daralan silindir şeklinde bir yapıdadır. İç kısmı daha yassı, kalçaya doğru bölümü geniş ve daha basıktır. Alt bacak ise diz kapağından baldıra doğru genişler ve tekrar ayak bileğine doğru daralır.
- Üst bacağın kalçadan diz kapağına kadar olan kısmı, iki baş ve iki el uzunluğundadır. Alt bacak da diz kapağından bileğe kadar iki baş uzunluğundadır. Bacak, toplam dört baş uzunluğundadır (Görsel 2.64).

Görsel 2.63: Bacağın kas ve kemik yapısı

Görsel 2.64: İnsan figüründe bacak ölçüsü

6. Etkinlik

- **Görsel 2.65'te gösterildiği gibi ayak ve bacağınızın oran-orantısını el ölçüsünü birim ölçü alarak ölçünüz. Sonucu arkadaşlarınızla değerlendiriniz.**

Görsel 2.65: İnsan figüründe bacak ölçüsü

Bacağın anatomi yapısı Görsel 2.66, 2.67 ve 2.68'de detaylandırılarak çizilmiştir.

Görsel 2.66: Yan görünüşten bacak görünümü

Görsel 2.67: Bacağın anatomik yapısı ve çizimi

Görsel 2.68: Bacak çizimleri

Bacağın genel duruşu ve hacimlendirilmesi Görsel 2.69 ve 2.70, 2.71, 2.72'de gösterilmiştir.

Görsel 2.69: Anatomik bacak çizimi

Görsel 2.70: Bacak çizimleri

Görsel 2.71: Hacimlendirilmiş bacak çizimleri

Görsel 2.72: Bacak çizimi

2.2.4. Farklı Duruşlarda Ayak, Bacak Çizimi ve Hacimlendirme Örnekleri

İnsan ayağı çizimi yapılırken modele hareket verilmelidir. Farklı ayak duruşlarının ışık ve açılarına göre hacimlendirmeye dikkat edilmelidir (Görsel 2.73, 2.74, 2.75, 2.76, 2.77).

Görsel 2.73: Bebek ayağı çizimi

Görsel 2.74: Hacimlendirilmiş ayak çizimi

Görsel 2.75: Hacimlendirilmiş ayak çizimleri

Görsel 2.76: Hacimlendirilmiş ayak çizimleri

Görsel 2.77: Hacimlendirilmiş ayak çizimi

Ayağın hacimlendirilmesi, modelin duruşuna ışık-gölge yönüne göre yapılır (Görsel 2.78, 2.79).

Görsel 2.78: Hacimlendirilmiş ayak çizimi

Görsel 2.79: Hacimlendirilmiş ayak çizimi

Ayak, farklı tekniklerle de hacimlendirilebilir (Görsel 2.80, 2.81).

Görsel 2.80 Hacimlendirilmiş ayak çizimi

Görsel 2.81: Hacimlendirilmiş ayak çizimi

Ayağın ve bacağın hacimlendirilmesi, modelin duruşuna ışık-gölge yönüne göre yapılır (Görsel 2.82, 2.83, 2.84, 2.85).

Görsel 2.82: Farklı duruşta ayak ve bacak çizimi

Görsel 2.83: Farklı duruşta ayak ve bacak çizimi

Görsel 2.84: Hacimlendirilmiş ayak ve bacak çizimi

Görsel 2.85: Hacimlendirilmiş ayak ve bacak çizimi

2.Uygulama

ÖĞRENME BİRİMİ : İNSAN FİGÜRÜ DETAYLARI

UYGULAMA ADI : İnsan Figürü Detayları

AMAÇ : Ayak ve bacağı farklı duruş ve bakış açılarından anatomik yapısına ,ışığın yönü ve şiddetine dikkat ederek çizmek ve hacimlendirmek.

Aşağıdaki işlem basamaklarını dikkate alarak farklı açılardan anatomik yapısına, ışığın yönü ve şiddetine dikkat ederek ayak ve bacak çizerek hacimlendiriniz.

Araç Gereç

1. 35x50 cm resim kağıdı
2. Resim altlığı
3. 2B, 4B, 6B resim kalemleri
4. Ayak çizimi için canlı model

İşlem Basamakları

1. Atölye önlüğünüzü giyiniz.
2. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak çizim ortamına uygun araç gerecinizi hazırlayınız.
3. Resim kâğıdınızı resim altlığına bantla sabitleyiniz.
4. Ayak çizimi için modelinizi hazırlayınız. Modelinizin sizden uzaklığının, bir metreyi geçmemesine dikkat ediniz.
5. Kompozisyonunuzu, kâğıdın tam ortasına yerleştirmek için kâğıdınızı kalemle yatay ve dikey olarak ikiye bölebilirsiniz.
6. Ayağın proporsiyonlarını dikkatle inceleyiniz.
7. Tespit ettiğiniz ölçüleri, aks çizgileri üzerinde işaretleyiniz. Kalemle ölçü alma tekniğini kullanarak elin kendi içindeki oranlarını tespit edebilirsiniz.
8. Belirlediğiniz ölçüler doğrultusunda elin basit geometrik yapısını çiziniz. Ayağın eklem yerlerinin kavisli bir çizgi üzerinde olduğunu hatırlayınız.
9. Modelinizi dikkatlice inceleyerek ayağın karakteristik yapısını çiziniz.
10. Çizgilerinizi, ışığın geliş yönüne göre kalın ve ince kullanarak çiziminize hareket kazandırınız.
11. Çiziminizi, belirli aralıklarla modelle karşılaştırınız.
12. Işığın geliş yönünü dikkate alarak çiziminizi hacimlendiriniz.
13. Hacimlendirmeyi açıktan koyuya doğru yapınız. Önce 2B daha sonra 4B ve 6B numaralı kalemler kullanarak koyu alanları belirgin hâle getirebilirsiniz.
14. Uygulama bitiminde araç gerecinizi toplayınız. Atölyeyi sizden sonraki sınıfın kullanımına hazır olacak şekilde arkadaşlarınızla iş bölümü yaparak temizleyiniz.
15. Atölyede açık ışıkları kapatınız. Prizde takılı fişler varsa çıkarınız.

Değerlendirme

Uygulama çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız, 1. Ek'te verilen "Derecelendirme Ölçeği"ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı yaparken bu ölçütleri dikkate alınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki parantezlere cümlelerdeki bilgiler doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) El çiziminde öncelikle elin karakteristik özellikleri çizilmeli daha sonra hacimlendirilmeye geçilmelidir.
2. ( ) Orta parmak, elde en uzun parmaktır.
3. ( ) İşaret parmağı, yüzük parmağından daha uzundur.
4. ( ) Üst bacak, iki baş uzunluğundadır.
5. ( ) Ayak, yandan bakıldığında iki eşit parçaya ayrılır.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Bilek ile dirsek arasındaki kol uzunluğu……. kadardır.
7. Elin eni, boyunun …… katı kadardır.
8. Bacağın yandan görünüşü …… harfine benzer.
9. Ayak…… baş uzunluğundadır.

C) Aşağıda verilen soruları okuyarak doğru cevaplarını işaretleyiniz.

10. Aşağıdakilerden hangisi ayak çiziminde dikkat edilmesi gereken başlıca unsurlar arasında yer almaz?
    A) Oran-orantı
    B) Hareket
    C) Renk
    D) Ölçü
    E) Duruş

11. I. Geometrik biçimler
II. Oran- orantı
III. Ölçü
Yukarıda numaralandırılmış olarak verilen ögelerden hangisi ya da hangileri el çiziminde önemlidir?
A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

Ç) Aşağıda verilen soruların cevaplarını noktalı yerlere yazınız.

12. El çiziminde dikkat edilmesi gereken unsurlar nelerdir?

……...
……
……
……

13. Ayak çizim oranları nelerdir?

……
……
……
……

3. ÖĞRENME BİRİMİ

PORTRE ÇİZİMİ

KONULAR

3.1. MODELDEN BAŞ ÇİZİMİ VE HACİMLENDİRİLMESİ
3.2. YÜZÜN AYRINTILARINI ETÜT ETME
3.3. İNSAN BAŞINI AYRINTILARIYLA (GÖZ, BURUN, KULAK, DUDAK VB.) ETÜT ETME

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- İnsan başının anatomik yapısı ve karakteristik özellikleri
- Başın, yaş ve cinsiyete göre değişen özellikleri
- İnsan başının oranlarını, farklı duruş ve bakış açılarıyla çizebilme
- Yüzün ayrıntılarını ve bu ayrıntıları etüt etme
- Portreyi ışığın yönü ve şiddetine göre hacimlendirebilme

TEMEL KAVRAMLAR

- Etüt
- Fastan portre
- Hacimlendirme
- Kafatası
- Otoportre
- Truvakar portre

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Portre çizebilecek yeterliliğe ulaştığınızda ilk kimin portresini çizmek isterdiniz?
2. İnsan başı çiziminde kadın ve erkek arasındaki benzer ve farklı yönler neler olabilir? Arkadaşlarınızla tartışınız.
3. Yüzde bulunan organların boyutları herkeste aynı mıdır? Arkadaşlarınızın yüzlerini inceleyiniz.

3.1. CANLI MODELDEN BAŞ ÇİZİMİ VE HACİMLENDİRİLMESİ

Desen; teknik bilgi birikimi, disiplinli çalışma ve tecrübe gerektiren bir uygulama alanıdır. Desen çalışmasında çoğunlukla yüz, baş ve tüm vücut figürlerin niteliklerini betimlemektedir. Baş ve yüzün tüm detaylarıyla betimlendiği portre ise kişinin temsili olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çizim yapılırken baş ve yüzün oranlarının bilinmesi, büyük kolaylık sağlayacaktır. Karşıdan görünen insan başı çiziminde ortadan geçen düşey çizgi ile simetri sağlanır. Profilden (yandan) görünüşte ise başın yatay dikey ovalleri kullanılarak çizime başlanmalıdır. Başın hafif yan dönüşlerinde truvakar (çeyrek duruş) görünüşü ile başın aşağı ve yukarı duruşlarındaki görünüşlerini çalışabilmek için gözlem ve perspektif bilgisi gerekir (Görsel 3.1).

Görsel 3.1: Portrede başın görünüşleri

3.1.1. İnsan Başının Oranları

Her organ kendi içinde bir bütündür. İnsan başı; bütünü oluşturan parçaların birbiriyle oranı, mesafesi ve yönü göz önüne alınarak çizilmelidir. Bir göz ya da burun çizilirken sadece yüze değil başın tamamına bakılmalıdır.

İnsan başının oranları genel hatlarıyla şöyle açıklanabilir:

- Önden görüldüğünde başın eni, yüksekliğinin üçte ikisidir.
- Önden bakılan insan başı ovale, yandan bakılan ise iki ovalin bir dikey bir yatay hâlinin birleşimine benzer.
- Alnın ortasından çeneye inen bir çizgi, bu oval şekli ikiye böler (Görsel 3.2).
- Bu iki parçadan birinin eni, yukarıdan aşağıya doğru yerleştirilince ortaya üç parça çıkar.
- Kısacası yüz ovalinin eni iki, boyu üç bölümdür.

Görsel 3.2: İnsan başında ölçü ve oran

Ölçüler, her insanda karakteristik yapıya bağlı olarak farklılık gösterebilir. Bu nedenle canlı modelden çizim yapılırken kâğıda çizilen yatay ve dikey aks (eksen) çizgilerin üzerine, ölçü alma tekniğiyle başın en veya yüksekliğinden biri, birim olarak alınmalıdır (Görsel 3.3).

Görsel 3.3: Portrede oran

3.1.2. İnsan Başının Anatomik Yapısı

Çizim yapanların başarılı olmak istediği popüler çizim türlerinden biri de insan yüzüdür. İnsan başı çizmeye çalışan kişiler genellikle ifadeye odaklanır ancak başın genel şekli ve anatomisi de göz ardı edilmemelidir.

Gündelik hayattan modellerle ve görülen her yüzü inceleyerek bol egzersiz yapmak bununla birlikte teknik bilgilerle de donanmak amaca daha kolay ulaşabilmeyi sağlayacaktır.

İnsan başının görülemeyen iç yapısını bilmek, çizim yaparken kolaylık sağlayacaktır. Kafatası kemiklerinin, yüzün ve başın görünen dış hattını belirleyen birçok ayrıntısı vardır. Kafatası, yirmi iki kemikten oluşur ve bu kemiklerden on dört tanesi yüzde bulunmaktadır. İskelet yapısında birbirinden farklı birçok düz kas bulunması sebebiyle benzersiz sayılan baş, kemikli yapısı ile de oval bir şekli andırır.

Kafatası kemikli bir hazne gibidir. Kafatasının içindeki boşluk omurgaya kadar devam eder. Görsel 3.4'te önden ve profilden görünen insan başında kemik yapısı isimleriyle birlikte gösterilmiştir.

1. Alın kemiği
2. Elmacık kemiği
3. Üst çene
4. Alt çene
5. Yan kafa kemiği
6. Şakak kemiği
7. Oksipital kemik
8. Burun kemiği

Görsel 3.4: Önden ve profilden görünen insan başında kemik yapısı

İnsan başınının anatomik yapısı dikkate alınarak yapılan çizim Görsel 3.5'te aşamalarla gösterilmiştir.

Görsel 3.5: Başın anatomik yapısı dikkate alınarak yapılan çizim örnekleri

Baş çiziminde kemik yapısının üstünü kaslar örtmekledir. Kaslar şu şekilde iki gruba ayrılmaktadır:

- Fizyonomik ifadelerden sorumlu olan yüzeysel ifade kasları
- Çeneyi hareket ettiren çiğneme kasları

Kafa anatomisinde kas ve kemik haricinde yağ dokusu ve deri katmanı da bulunur (Görsel 3.6).

Görsel 3.6: İnsan başında kas yapısı

İnsan Başının Analizi

Ortalama büyüklükteki yetişkin bir insan başının analizi Görsel 3.7'de gösterilmiştir. Bu görsel, ideal insan başı ölçülerini göstermektedir. İmgesel çizimler yaparken bu ölçüleri bilmek, başın proporsiyonlarının çizimine yardımcı olacaktır.

Dik Duran Kadın Başının Ön Cepheden Yüz Analizi

- Cepheden bakılan kadın başı; yatayda beş, dikeyde yedi birimden oluşmaktadır.
- Bir gözün büyüklüğü, yüzün toplam genişliğinin beşte biridir.
- Gözler arasındaki boşluk, bir birim (bir göz uzunluğu) kadardır.
- Başın en geniş bölümü, başın üst kısmından iki birim aşağıdadır.
- Burun aşağıya doğru iki birimdir. Başın üst kısmından üç birim, alt kısmından iki birimidir.
- Gözler başın ortasındadır.
- Öndeki saç çizgisi, tepeden bir birim aşağıdadır.
- Burun, göz seviyesinden burun deliklerine kadar bir buçuk birimdir.
- Alt dudağın alt kısmı, çene çizgisinden bir birim uzaklıktadır.
- Kulakların uzunluğu, iki birimdir. Kulağın üst kısımları kaşlarla aynı seviyede, alt kısımları ise burnun alt kısmıyla aynı hizadadır.

Görsel 3.7: Cepheden kadın başı diyagramı

1. Etkinlik

- **Görsel 3.8'deki insan başı üzerinde oran-orantıları dikkate alarak analiz çizimi yapınız.**
- **Çiziminizi 25x35 cm resim kâğıdına tekrarlayınız.**
- **Çizimleriniz bitince öğretmeniniz ve arkadaşlarınızın görüşlerini alınız. Eksik ya da hatalı yerler varsa düzeltiniz. Çalışmanızı sınıf panosunda sergileyiniz.**

Görsel 3.8: Cepheden insan başı

Profilden Dik Duran Erkek Başının Yüz Analizi

- Görsel 3.9'da verilen profilden insan başı, yatayda ve dikeyde yedi birimden oluşmaktadır.
- Göz ön kısmı, burun ucundan bir birim içerdedir.
- Kulak bir birim genişliğinde, iki birim uzunluğundadır. Kulağın ön kenarı burnun ucundan dört birim, başın arkasından üç birim uzaklıktadır.
- Burun, kafatasının ön kısmından yarım birim öne çıkmıştır.

Görsel 3.9: Profilden erkek başı diyagramı

2. Etkinlik

- **Görsel 3.10'daki insan başı üzerinde oran-orantıları dikkate alarak analiz çizimi yapınız.**
- **Çiziminizi 25x35 cm resim kâğıdına tekrarlayınız.**
- **Çizimleriniz bitince öğretmeniniz ve arkadaşlarınızın görüşlerini alınız. Eksik ya da hatalı yerler varsa düzeltiniz. Çalışmanızı sınıf panosunda sergileyiniz.**

Görsel 3.10: Profilden insan başı

Çocuk Başının Analizi

Çocuk başının oranları, yetişkin insan başının oranlarına göre farklıdır. İnsan başının büyüklüğü ile yüzündeki detayların birbirine oranı, doğum ile yetişkinlik arasındaki süreçte sürekli bir değişim hâlindedir (Görsel 3.11). Bu nedenle çocuk başının oranları, yetişkin olana kadar yaşa göre farklılıklar göstermektedir. Çocuk başı çizimlerinde başarılı olabilmek için farklı yaşlara göre çocuk başları iyi gözlemlenmeli ve analiz edilerek çizilmelidir.

Görsel 3.11: Çocuk başı diyagramı

3. Etkinlik

- **Görsel 3.12'deki çocuk başı üzerinde oran-orantıları dikkate alarak analiz çizimi yapınız.**
- **Çiziminizi 25x35 cm resim kâğıdına tekrarlayınız.**
- **Çizimleriniz bitince öğretmeniniz ve arkadaşlarınızın görüşlerini alınız. Eksik ya da hatalı yerler varsa düzeltiniz. Çalışmanızı sınıf panosunda sergileyiniz.**

Görsel 3.12: Çocuk başı

3.1.3. İnsan Başının Aşamalı Çizimi

Çalışmaya ilk olarak insan başını ovale benzeterek başlanmalıdır. Başa profilden bakıldığında yüzün olduğu bölüm ve kafatasının iki ovalin birleşiminden meydana geldiği görülebilir (Görsel 3.13).

Birinci Aşama: Ovaller, başın yüzeyde ne kadar alan kaplayacağı düşünülerek çizilir.

İkinci Aşama: Saçın kapladığı alan dışında geri kalan kısım, paralel yatay çizgilerle üç eşit alana bölünür. Dikey çizgi ile yüzün tam ortasından geçtiği varsayılan simetrik alan belirlenir.

Üçüncü Aşama: Ortalama olarak ikinci çizgiye kaşlar, biraz altına gözler, üçüncü çizgiye burnun bitişi ve biraz aşağısına da dudakların yeri belirlenerek çizilir.

Dördüncü Aşama: Yüzdeki organların birbiriyle olan bağlantı ve oranları dikkate alınarak sonuca ulaşılır.

Görsel 3.13: İnsan başının aşamalı çizimi

4. Etkinlik

- **Görsel 3.14'teki başın aşamalı çizim örneğini inceleyiniz. Örnekteki çizim aşamalarını dikkate alarak 35x50 cm resim kâğıdına insan başı çiziniz.**
- **Çizimleriniz bitince öğretmeniniz ve arkadaşlarınızın görüşlerini alınız. Eksik ya da hatalı yerler varsa düzeltiniz. Çalışmanızı sınıf panosunda sergileyiniz.**

Görsel 3.14: İnsan başı çizim aşamaları

3.1.4. İnsan Başının Farklı Duruş ve Bakış Açılarından Çizimi

Farklı duruşlardaki insan başı çizimlerinde, oranlarda farklılıklar olabilmektedir. Bu farklılıklar, farklı bakış açılarına göre yapılan çizimlerde de olur. Bu nedenle farklı duruş ve bakış açılarıyla çizilecek insan başının oran-orantısını tespit edebilmek için gözlem yapılmalı ve ölçü alınmalıdır. Görsel 3.15'te farklı duruşlardaki insan başının oranları görülmektedir.

Görsel 3.15: İnsan başında farklı duruşlar

İnsan başı anatomisi, kafatası ve yüz olarak iki bölümde ele alınmaktadır. Yüzde her organ bir bütündür. Hepsi kendi içinde orantılıdır. Farklı duruş ve bakış açılarında insan başı çizilirken yüzü ikiye bölen ya da yüzün bölümlerini gösteren kılavuz çizgilerden faydalanılmalıdır. Merkez hattın konumu, başın ne kadar çevrildiğini gösterir (Görsel 3.16, 3.17).

Görsel 3.16: Baş çiziminde eksen çizgisi

Görsel 3.17: Baş çiziminde eksen çizgisi, geometrik form ve duruş

Farklı Duruş ve Bakış Açılarından İnsan Başı Çiziminde Dikkat Edilecek Noktalar

Başın şeklini ve yüzdeki organları farklı açılardan çizmek faydalı bir egzersizdir. Örnek çizimler incelendiğinde başın alttan ve üstten görünümüyle karşıdan görünümü arasındaki farklar ve yüzdeki eksen çizgilerinde meydana gelen değişim gözlemlenmektedir (Görsel 3.18).

- Modele tam karşıdan ve göz seviyesine uygun bir hizadan bakılarak ideal bir pozisyon yakalanabilir. Bu pozisyonda burnun biçimi belirgin görülmez.
- Profilden bakıldığında ise yüz hatları oldukça belirgindir. Gözler tamamen görülemediği için ifadeyi yakalamak zorlaşmaktadır (Görsel 3.19).
- Yüzün dörtte üç görünümü popüler bir çizim pozisyonudur. Gözler belirgin, ifade açık, burnun biçimi net olduğu için çizilen kişiye benzerlik yakalanabilir.

Görsel 3.18: İnsan başı bölünmesinde kılavuz çizgileri

Görsel 3.19: İnsan başı çiziminde farklı duruşlar

- Başa yukarıdan bakıldığında aşağı doğru eğim oluşur ve çene daha az görünür (Görsel 3.20).

Görsel 3.20: İnsan başına üstten bakış

- Başa aşağıdan bakıldığında ise yukarı yönlü bir eksen çizgisi oluşur, alın daralır, burun yüze dik açılı bir üçgen gibi durur ve çene yüzün üst bölümünden daha büyük görünür (Görsel 3.21).

Görsel 3.21: İnsan başına alttan bakış

5. Etkinlik

- **Görsel 3.22'deki insan başı çizim aşamalarını dikkate alarak 35x50 cm resim kâğıdına farklı duruşlarda insan başları çiziniz.**
- **Çizimleriniz bitince öğretmeniniz ve arkadaşlarınızın görüşlerini alınız. Hatalı yerler varsa düzeltiniz. Çalışmanızı sınıf panosunda sergileyiniz.**

Görsel 3.22: Farklı bakış açılarından insan başı çizimleri

3.1.5. Başın Yaş ve Cinsiyete Göre Değişen Özellikleri

Bir modelin portresi çizilirken dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri çizimde modelin yaşını doğru göstermektir. Modelin yaşlı, yetişkin, genç ya da çocuk oluşu çizimde orantı ve detaylarda farklılıklar gösterebilir (Görsel 3.23).

Görsel 3.23: Farklı yaşlarda insan başı çizimi

Bebek ve çocukların yüz hatları belirgin değildir. Bebek ve çocuklar, model olduklarında hareketsiz uzun süre kalamazlar. Bu nedenle bebek ve çocuk yüzü çizimi oldukça zordur. Model bulmakta zorlanılan durumlarda fotoğraflardan da faydalanılmaktadır.

Her çizimde olduğu gibi bebek çiziminde de başa oranla gözlerin konumu, burun, ağız ve kulaklar birbiriyle ölçülendirilerek çalışılmalıdır.

Çocukların kafa ve vücut oranları, yetişkinlerin kafa ve vücut oranlarına göre daha büyüktür. Gözler ve kulaklar oldukça büyük görünür, burun ise küçük ve kalkıktır. Çocuklarda yetişkinlere kıyasla çene bölgesi kafatasına oranla daha küçüktür ve saç, alın kısmı daha geniştir.

Çizimin hacimlendirilmesinde ise yumuşak ton veren kalemler kullanılmalıdır. Hafif gölgelendirme yapılırsa ifade birden sert ve olgun hâle dönüşmez (Görsel 3.24).

Görsel 3.24: Çocuk baş çizimleri

Ergenlik sonrası yaşlarda yüz ögeleri form olarak gelişimini tamamlamış ve daha belirgin hatlara sahip olmuştur. Yüzde henüz mimik çizgileri yerleşmediğinden çizim, hafif dokunuşlarla yapılmalıdır (Görsel 3.25).

Görsel 3.25: Genç insan başı çizimleri

Yetişkin bireylerin yüz hatları belirgindir. Bu nedenle ifade ve tavrın aktarılmasında ayrıntılara özen gösterilmelidir (Görsel 3.26).

Otuzlu yaşlar, psikolojik etkinin yüze hâkim olduğu ve bununla birlikte mimik çizgilerinin yerleştiği portrelerdir.

İnsan başı çiziminde kadın ile erkeğin kafa boyutları ve oranları aynıdır. Detayda kadın yüzü, burun ve ağzı biraz daha ufak, gözler büyük, alt çene daha az köşelidir. Ancak bunlar genel oranları fazla etkilemez. Kadın portresinde modelin kişiliğinin yanı sıra estetik görünüme yönelik bir eğilimde bulunmaktadır.

Görsel 3.26: Genç insan başı çizimleri

Yaşlılık sürecinin başlamasıyla yüzeysel kırışıklıklar artar ve karakterin de yansıdığı çizgilerle portrede bu yaşların yüz çizimi kolaylaşır. Yaş ilerledikçe zamanın neden olduğu yıkım, yüzeysel dokularda ve saçlarda açıkça görünür. Yaş aldıkça da yüze bilgelik ve kişiliği yansıtan bir ifade hâkim olur. Surat kırışıklıkları burun kenarlarından başlar, çeneye doğru iner ve çene altı, boyunda birleşir. Göz kapakları daha düşük bir hâl alırken alın ve kaş arasında derin çizgiler belirir. Model genç ise ciddi ve yumuşak bakışlar, anlık pozlar; model olgun ya da yaşlı ise daha ciddi, sakin duruşlu pozlar tercih edilebilir. Tiyatral pozlardan kaçınılmalıdır. Bunu nedeni tiyatral pozların gerçeği yansıtmamasıdır (Görsel 3.27).

Görsel 3.27: Yaşlı insan başı çizimi

3.1.6. İnsan Başını Hacimlendirme

Tonal değerler, desende bütünlüğü sağlamak için oldukça önemlidir. İnsan başını hacimlendirmede ton uygulamaları, çizim bittikten sonra başlar. Açık, orta, koyu tonların ilişkisi, çalışmaya dengeli bir şekilde dağılmalıdır. Bu dengeli dağılım, seçilen ışık türüne ve konu üzerine düşen ışık-gölge alanlarına göre değişmektedir.

Işığın konuyu ne şiddetle aydınlattığı ve ışığın kaynağı, portre çalışmasını etkilemektedir. Sanatçının amacına uygun ışık kaynağını kullanması, portrenin ifadesini değiştirmektedir (Görsel 3.28).

Görsel 3.28: Portrede ışık-gölge

Kişinin yüz tipine, karakterine, ruh hâline ve konunun bütünlüğüne göre sanatçı istediği ışık türünü seçebilir. Bu duruma gösterilebilecek örnekler şu şekildedir:

- Rembrandt (Rembırant), daha yumuşak bir ışık kaynağı kullanırken konunun derinliğini artırır ve resimlerine duygusal bir atmosfer katar. Sert karakterli bir kişinin bile esnek ve içtenlikli bir yapıda görünmesini sağlar.
- Çocuk portrelerinin yumuşak ışık kaynağı ile betimlenmesi, onların yüz hatlarının yuvarlaklığını belirginleştirir (Görsel 3.29).
- Keskin hatları olan bir kimsenin sert bir ışıkla aydınlatılması kişiyi olduğundan daha sert gösterecektir. Bu nedenle kişinin yüz biçimine ve karakterine uygun ışık kaynağı kullanmak önemlidir.

Görsel 3. 29: Çocuk portre çizimi

Çizim Aşamalarına Göre Hacimlendirmede Dikkat Edilecek Hususlar

Görsel 3.30'daki gibi hacimlendirme yapılırken sırayla kullanılması önerilen beş ton şunlardır:

1. Aşama (1. Ton, beyaz): Kâğıdın ve yüzeyin renginden faydalanılmalıdır.
2. Aşama (2. Ton, açık gri): Kalemin yüzeyde baskısı az olmalı, yumuşak bir etki oluşmalıdır.
3. Aşama (3. Ton, gri): Kalemin yüzeydeki baskısı artırılmalıdır.
4. Aşama (4. Ton, koyu gri): Kalemin yüzeyde baskısı daha çok artırılmalıdır.
5. Aşama (5. Ton, siyah): Yüzeye zarar vermeden yoğun bir baskı ile en koyu ton elde edilmelidir (Görsel 3.31, 3.32).

Görsel 3.30: Hacimlendirme aşamaları

Görsel 3.31: Kalemin ucu bastırılarak elde edilmiş ton skalası

Görsel 3.32: Tarama çizgileriyle elde edilmiş ton skalası

6. Etkinlik

- **Görsel 3.33'teki insan başı modeli üzerinde yaş özelliklerini dikkate alarak eskiz oluşturunuz.**
- **Modelizini portre tonlama aşamalarını dikkate alarak 35x50 cm resim kâğıdına çizerek hacimlendirme yapınız.**
- **Çizimleriniz bitince öğretmeniniz ve arkadaşlarınızın görüşlerini alınız. Çalışmanızı sınıf panosunda sergileyiniz.**

Görsel 3.33: Yetişkin insan başı modeli

Anatomik açıdan doğru çizilmiş bir portrede tonları sırasıyla aşamalar hâlinde uygulamak kolay bir yöntemdir. Portre üzerinde ayrıntılar çalışılırken kalem uç kısmına yakın bir yerden tutulmalıdır. Görsel 3.34'teki portreler tonlama yapılarak hacimlendirilmiştir.

Görsel 3.34: Farklı açılardan insan başı çiziminde hacimlendirme

1. Uygulama

ÖĞRENME BİRİMİ : PORTRE ÇİZİMİ

UYGULAMA ADI : Farklı duruş ve bakış açılarından portre çizimi

AMAÇ : İnsan başının farklı duruş ve bakış açılarından anatomik yapısı ve karakteristik özelliklerini dikkate alarak uygun ışık yönü ve şiddetine göre hacim vermek.

Aşağıdaki işlem basamaklarını dikkate alarak farklı duruş ve bakış açılarından insan başı çizimi yapınız.

Araç Gereç

1. 35x50 cm resim kâğıdı
2. 2B, 3B, 4B, vb. resim kalemleri
3. Resim altlığı

Görsel 3.35: Farklı duruş ve bakış açılarından insan başı çizimi

İşlem Basamakları

1. Atölye önlüğünüzü giyiniz.
2. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak çizim ortamına uygun araç gerecinizi hazırlayınız.
3. Bir arkadaşınızı model olarak seçiniz. Seçmiş olduğunuz modelin üç farklı açıdan fotoğrafını çekiniz.
4. Çektiğiniz fotoğraflardan hangisini çizeceğinize öğretmeninizin de görüşünü alarak karar veriniz.
5. Görsel 3.35'te verilen örnek çizimleri inceleyerek ilk aşamayı geometrik biçimler ve eksen çizgileri yardımıyla kâğıda çiziniz.
6. Yüzdeki organları ölçü alarak birbiriyle orantılayınız. Detaylarıyla portreyi çalışınız.
7. Çizimi tamamlanan portreyi ışık-gölge yardımıyla hacimlendiriniz.
8. Uygulama bitiminde araç gerecinizi toplayınız. Atölyeyi sizden sonraki sınıfın kullanımına hazır olacak şekilde arkadaşlarınızla iş bölümü yaparak temizleyiniz.

Değerlendirme

Uygulama çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız, 2. Ek 'te verilen "Kontrol Listesi 2"deki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı yaparken bu ölçütleri dikkate alınız.

3.2. YÜZÜN AYRINTILARINI ETÜT ETME

Baş ve yüzü bir bütün hâlinde çalışmaya geçmeden önce yüzdeki göz, burun, kulak ve dudak ayrıntıları tek tek çalışılmalıdır. Yüzün ayrıntılarının anatomik yapısı ve karakteristik özellikleriyle ilgili çizimlerin tekrarlanması, göz ve beyin koordinasyonunu sağlayarak görsel hafızanın gelişimine katkıda bulunur. Bu gelişim, portre çizimlerinin başarısı için gereklidir.

3.2.1. Göz

Gözler; göz kapakları ve göz kürelerinden oluşur. Göz küresi, kaş ile elmacık kemiği arasındaki boşlukta bulunur. Çizime başlanmadan önce modelin yüzünde en çok incelenmesi gereken yerler gözlerdir. Bunun nedeni insan fizyonomisinin en baskın bölümünün gözler olmasıdır (Görsel 3.36).

Görsel 3.36: Gözün yapısal özellikleri

Göz küresi, yaklaşık bir pinpon topu büyüklüğündedir ve güçlü iki kemik yapısı tarafından korunur. Üstteki kemiğe asılı vaziyettedir. Yandan bakıldığında üst göz kapağının daha geniş ve ileride olduğu görülür. Göz yuvarlağının (iris) tamamı görünmez ve sekizde biri göz kapağının altında kalır (Görsel 3.37).

Göz çizimi yapılırken sırasıyla:

1. Gözün yeri, büyüklüğü ve oran-orantısı belirlenir.
2. Göz küresi, göz kapakları, kaşın şekli çizilir.
3. Çizgi çeşitleri kullanılarak göze derinlik ve yük seklik hissi verilir.
4. Açık-koyu çizgi tonları ile göze hacimlendirme yapılır.

Görsel 3.37: Göz küresi ve göz kapağın duruşu

Gözlerin buruna doğru olan kısmında gözyaşı kanalı bulunmaktadır. Göz yuvarlağı, dışa doğru koyulaşır. Üst göz kapağına oranla alt göz kapağında daha az kirpik olduğu için daha açık tonlardadır. Kaşta bulunan kılların yoğunluğu ve yönüne de dikkat etmek gerekir (Görsel 3.38).

Görsel 3.38 Gözün yapısal özellikleri ve hacimlendirme

İki Gözü Birlikte Çizerken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar

Çizim yapılırken gözlerin aynı hizada olmasına dikkat edilmelidir. Dış kenarlardan yukarı doğru eğimli bir açı ya da dış kenarlardan aşağı doğru açı kıyası yapılmalıdır. Ardından kaşların yapısına bakılmalıdır. Kaşların düz, yay, kavisli gibi şekillerde oluşu yüzdeki ifadeyi oldukça etkilemektedir (Görsel 3.39, 3.40).

Görsel 3.39: Farklı göz yapıları

Görsel 3.40: Gözün yapısal özellikleri

Gözü çevreleyen kas, göz çukuru çevresinde dolanır fakat dışarıdan belirgin bir şekilde görülmez. Görsel 3.41'de görüldüğü gibi yaşlı bir insanın bakışlarındaki yorgunluğun belirtileri sarkık göz kapakları ve sönük bakışlardır. Doğu ırklarının göz yapısında üst kapak neredeyse göz kafesi içinde kaybolur.

Görsel 3.41: Göz çizimi ve yapıları

7. Etkinlik

- **35x50 cm resim kâğıdına gözün karakteristik yapısını ve orantılarını dikkate alarak farklı bakış açılarından göz çizimleri yapınız.**
- **Çizimleriniz bitince öğretmeniniz ve arkadaşlarınızın görüşlerini alınız. Eksik ya da hatalı yerler varsa düzeltiniz. Çalışmanızı sınıf panosunda sergileyiniz.**

3.2.2. Burun

Burun; üst burun kütlesi, burun ucu kıkırdağı ve kanatlar olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Burnun uç kısmındaki yuvarlak olan alan aşağı doğru inerek dudakla bağlantı kurar. Bu yuvarlağın yanındaki kanatlar ise çıkıntı yaparak yanaklarla bağlantıyı tamamlar. Burnun yapısal özelliği Görsel 3.42'de görülmektedir.

Görsel 3.42: Burnun yapısal özellikleri

Burun çiziminde dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- İki burun kanadı genişliği, bir göz genişliğine eşittir.
- Kanatların bulunduğu alanın genişliği (burun deliğiyle kemer kısmının bitimi) burnun boyu ile kıyaslanmalıdır.
- Burun önden çizildiğinde gölgelendirme ile netleşirken profilden çizildiğinde şekli daha belirgin görünür.
- Cepheden çizilen burun, ışık durumuna göre farklılık gösterebilir. Işık, tek yönden ve kuvvetli gelirse gölge sayesinde burnun şekli belirginleşir. Kaş, göz ve burun arasında kalan alan, en derin yerdir. En koyu değerlerin kullanılacağı yer ise burun delikleridir (Görsel 3.43).

Görsel 3.43: Farklı açılardan burun çizimleri

Burun çizimi, aşamalar hâlinde Görsel 3.44'te görülmektedir.

Görsel 3.44: Burnun yapısal özellikleri ve hacimlendirme

8. Etkinlik

- **Burnun karakteristik yapısını ve orantılarını dikkate alarak 35x50 cm resim kâğıdına farklı bakış açılarından burun çizimleri yapınız.**
- **Çizimleriniz bitince öğretmeniniz ve arkadaşlarınızın görüşlerini alınız. Eksik ya da hatalı yerler varsa düzeltiniz. Çalışmanızı sınıf panosunda sergileyiniz.**

3.2.3. Dudak ve Ağız

Önden bakıldığında dudak hatları belirginken yandan bakıldığında dudaklar daha hacimli görünmektedir. Bu nedenle dudakların önden ve yandan çiziminde zorluk derecesi farklıdır. Dudak etrafında bol miktarda kas bulunmaktadır. Bu nedenle iki dudağın birleştiği noktadaki yatay çizgi, modelin yüz ifadesini ve hissettiği duyguyu gösterir.

Ağız çiziminde ilk olarak dudaklar çizilir. Dudağın dış hatlarının ardından ortadaki yatay çizgi ile dudakların birleştiği nokta çizilir. Dudak rengi, ten renginden çok farklı değilse dudak, orta değerlerle tonlandırılır. En belirgin ve koyu alan ise orta yatay çizgidir (Görsel 3.45, 3.46).

Görsel 3.45: Dudağın yapısal özellikleri

Görsel 3.46: Ağzın yapısal özellikleri

Dudak çizimi, aşamalar hâlinde Görsel 3.47'de görülmektedir.

Görsel 3.47: Dudağın yapısal özellikleri ve hacimlendirme

9. Etkinlik

- **35x50 cm resim kâğıdına dudağın karakteristik yapısını ve orantılarını dikkate alarak farklı bakış açılarından dudak çizimleri yapınız.**
- **Çizimleriniz bitince öğretmeniniz ve arkadaşlarınızın görüşlerini alınız. Eksik ya da hatalı yerler varsa düzeltiniz. Çalışmanızı sınıf panosunda sergileyiniz.**

3.2.4. Kulak

Bol kıvrımlı yapısı nedeniyle kulak çiziminin zor olacağı düşünülür ancak kulağı iyi gözlemleyerek bu kıvrımlı yapıyı çalışmak daha kolay olacaktır. Model bulunamayan durumlarda çift ayna ile kişi kendi kulağını inceleyebilir. Kulak; dış, iç kenar, delik ve kulak memesi olmak üzere dört bölümden oluşur. Kulağın yapısı midye kabuğuna benzer. Üst kısım, alt kısımdan daha geniştir. Kulak yüksekliği ile burun boyu benzer bir orandadır. Girintili çıkıntılı olan kulağın en koyu yeri, kulak deliğidir (Görsel 3.48, 3.49, 3.50).

Görsel 3.48: Kulağın yapısal özellikleri

Görsel 3.49: Kulağın yapısal özellikleri ve hacimlendirme

Görsel 3.50: Kulağın ölçülendirilmesi

10. Etkinlik

- **35x50 cm resim kâğıdına kulağın karakteristik yapısını ve orantılarını dikkate alarak farklı bakış açılarından kulak çizimleri yapınız.**
- **Çizimleriniz bitince öğretmeniniz ve arkadaşlarınızın görüşlerini alınız. Eksik ya da hatalı yerler varsa düzeltiniz. Çalışmanızı sınıf panosunda sergileyiniz.**

2. Uygulama

ÖĞRENME BİRİMİ : PORTRE ÇİZİMİ

UYGULAMA ADI : Göz, burun, dudak ve kulak çizimi

AMAÇ : Farklı duruş ve bakış açılarından göz, kulak, burun ve dudağı anatomik yapısına ve karakteristik özelliklerine uygun çizerek hacim vermek.

Aşağıdaki işlem basamaklarını dikkate alarak farklı duruş ve bakış açılarından göz, burun, dudak ve kulak çizimi yapınız.

Araç Gereç

1. 35x50 cm resim kâğıdı
2. 2B, 3B, 4B, vb. resim kalemleri
3. Resim altlığı

Görsel 3.51: Farklı anatomik özelliklerde kulak, burun, göz ve dudak çizimi

İşlem Basamakları

1. Atölye önlüğünüzü giyiniz.
2. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak çizim ortamına uygun araç gerecinizi hazırlayınız.
3. Arkadaşlarınızdan farklı anatomik özelliklere sahip birkaç kişiyi model olarak seçiniz. Farklı anatomik özelliklerdeki iki göz, burun, dudak ve kulağı çalışınız.
4. Modeli uzun süre gözlemleme fırsatınız yoksa göz, burun, dudak ve kulağın farklı açılardan fotoğraflarını çekiniz ve fotoğraflardan çalışınız.
5. İlk aşamada; göz, burun, dudak ve kulağı ölçü alınız. Birbiriyle orantılayarak eksen çizgileri yardımıyla kâğıda geometrik biçimler çiziniz. Çiziminizi detaylandırarak tamamlayınız.
6. Modelin taslağını çizerken kafanın anatomik özelliklerini dikkate alınız. Modeli, aksesuarları (gözlük, küpe vb.) olmadan çizip ardından çizime aksesuarları ekleyiniz.
7. Görsel 3.51'deki gibi çizimi tamamlanan göz, burun, dudak ve kulağı ışık gölge yardımıyla hacimlendiriniz.
8. Hacimlendirme yaparken ışığın geliş yönünü, göz, burun, dudak ve kulakta ışık alan kısımları dikkate alarak açık-koyu değerleri çalışınız.
9. Uygulama bitiminde araç gerecinizi toplayınız. Atölyeyi sizden sonraki sınıfın kullanımına hazır olacak şekilde arkadaşlarınızla iş bölümü yaparak temizleyiniz.

Değerlendirme

Uygulama çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız, 2. Ek 'te verilen "Kontrol Listesi 2"deki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı yaparken bu ölçütleri dikkate alınız.

3.3. İNSAN BAŞINI AYRINTILARIYLA ETÜT ETME

Baş ve yüz, canlı modelden eskizler çalışılarak bir bütün olarak görülmelidir. Böylece modelin fizyonomik özelliklerini, karakterini yansıtan en doğru duruşu ve pozu seçme imkânı olacaktır. İnsan başında göz, burun ve dudak detaylarının karakalem etüdü ve yerleşimi Görsel 3.52 ve 3.53'te çizilmiştir.

Görsel 3.52: İnsan başında yüz ayrıntıları etüdü

Görsel 3.53: İnsan başında göz, dudak ve burun yerleşimi

Modelin ölçüleri alınarak oran ve orantılara dikkat edilmelidir. Kişinin fizyolojik özelikleri karakteristik yapıyı oluşturur. Çene, alın, saç yapısı ve kafa tası yapısı detaylarıyla beraber portrenin oluşum aşamalarındandır.

- Modelin bir gözünün genişliği ölçülmeli ve bu değerin, iki göz arasındaki mesafeye eşit olup olmadığı çizim üzerinde kontrol edilerek işaretlenmelidir.
- Burnun alt kısmının genişliği, gözün genişliği ile karşılaştırılmalıdır.
- Ağzın, burna mı yoksa çeneye mi daha yakın olduğu gözlemlenmelidir.
- Üst dudak ve alt dudağın kalınlıkları karşılaştırılmalı ve yatay çizgilerle yerleri belirlenmelidir.
- Bu aşamada çizimin modele tam olarak benzemesi beklenmemelidir. Ölçümler sabırla yapılmalı ve arada bir geri çekilerek çizim kontrol edilmelidir (Görsel 3.54).

Görsel 3.54: Yüzün ayrıntılarıyla çiziminde oranlama

İnsan başı oran-orantılara ve karakteristik özeliklere dikkat edilerek Görsel 3.55'te aşamalı olarak çizilmiştir. Portre çizimleri Görsel 3.56'da görülmektedir.

Görsel 3.55: İnsan başında ölçü ve aşamalı çizim

Görsel 3.56: İnsan başının ayrıntılı etütleri

3.3.1. Portre

Portre, TDK Türkçe Güncel Sözlük'te "Bir kimsenin genellikle belden yukarısını gösteren fotoğraf ya da yağlı boya, sulu boya vb. ile yapılmış resim" olarak tanımlanmıştır. Portre tam karşıdan, yandan ya da yarım yandan çalışılabilir. Yandan çalışılan portreye **profilden portre**, yarım yandan çalışılana **turvakardan portre**, karşıdan çalışılanına ise **fastan portre** denir.

Portreler üç türde çalışılır:

- **Büst portre:** Büst portrede baş, boyun, omuzlar ve göğsün üstüne kadar olan bölüm alınır.
- **Yarım figür portre:** Yarım figür portrede model ayakta ise karnın altına ya da kalçanın ortasına kadar olan bölüm alınır.
- **Tam figür portre:** Tam figür portrede ise insanın bütünü ele alınır.

Görsel 3.57: Mustafa Kemal Atatürk'ün Portresi

Sanatçı sadece yüze odaklanmak isterse büst çalışması yapması uygun olacaktır. Fotoğrafta ise bu tip portreye **vesikalık** denir. Vesikalık fotoğraflarda duygusal anlatım yapılmaz ancak büst çalışmalarında mimik ve yüz ifadeleri genellikle belirgindir. Sanatçı, modelin bedeniyle beraber yüzünü de betimlemek istediğinde "tam figür portre" çalışması yapmalıdır.

Portre türleri, çalışılan konuya ve amaca göre farklı şekilde değerlendirilebilir. Hangisi sanatçının amacına daha uygunsa modelini o açıdan bakarak değerlendirir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Görsel 3.57'deki portresinde "yarım figür portre" kullanılmıştır. Baş bölgesinden bel veya göbek altı bölümüne kadar olan kısım kadraja alınmıştır. Dörtte üç oranında profil (truvakardan portre) çalışılmıştır.

Bilgi Notu

Kişinin kendini betimlediği, anlattığı portre, **öz portre** ya da **otoportre** olarak adlandırılır. Schjerbeck (Şijerbek) "Kendi portreni yapmak varken neden bir model arayasın ki?" diyerek otoportrelerine bağlılığını ifade etmiştir.

Rembrandt Görsel 3.58'deki portre serisinde kendi yaşama sevincini, kederlerini ve yalnızlığını neredeyse her yaşından otoportreleriyle betimlemiş, resmetmiştir. Bu çalışmada bir inceleme alanı olarak kendi yüzünü seçmiş ve bıkmadan, usanmadan kendi yüzündeki değişimin izini sürmüştür. Rembrandt'ın bilinen elli yedi yağlı boya, yirmi sekiz gravür otoportre, on adet de kendini konu alan deseni bulunmaktadır. Rembrandt (Rembırant), kendini tanımanın, başkasını anlamanın yolu olduğunu düşünür ve bu nedenle yaptığı resimlerin yaklaşık üçte ikisini portreler oluşturmaktadır.

Görsel 3.58: Rembrant'ın farklı yaşlarda otoportreleri

Sanat tarihine bakıldığında ünlü birçok sanatçının portre çalışması olduğu görülmektedir .Dürer, altmış üç yaşındaki annesinin zor geçen hayatının yüzüne yansıyan izleriyle portresini resmetmiştir (Görsel 3.59). Görsel 3.60'da Leonardo da Vinci'nin kâğıt üzerine kırmızı tebeşirle yaptığı otoportresi görülmektedir. Vincent Van Gogh ise yaptığı portrelerde duygu yüz ifadesine yansımıştır (Görsel 1.61).

Görsel 3.59: Dürer, Annesi,1514, Kağıt üzerine tebeşir, 42,3x30,5 cm, Staatliche Müzesi, Berlin

Görsel 3.60: Leonardo Da Vinci, Otoportre, 1515 civarı, 33,2x21,2 cm, kâğıt üzerine kırmızı tebeşir, Kraliyet Kütüphanesi, Torino

Görsel 3.61: Vincent Van Gogh, Kadın Portre, 1883, Amsterdam, Hollanda

11. Etkinlik

- **Görsel 3.62, 3.63, 3.64'teki portre çalışmalarını inceleyiniz.**
- **Buna göre sanatçıların portre türlerinden hangisini tercih ettiğini ve portrelerdeki duruş yönlerini görsellerin altına yazınız.**

Görsel 3.62

.....

.....

Görsel 3.63

Görsel 3.64

....

....

3.3.2. Portrede Karakteristik Özellikler ve Hacimlendirme

İnsanların fiziki yapıları ve yüz hatları birbirinden farklıdır. Bu farklılıklar sayesinde insanlar birbirinden kolaylıkla ayırt edilebilir. Görsel 3.65'te Leonardo da Vinci "Beş Groteks" adlı eserinde insanların karakteristik özelliklerini başarıyla yansıtmıştır.

Görsel 3.65: Leonardo da Vinci, Beş Grotesk Baş, 1494, 26,1x20,6 cm, kâğıt üzerine mürekkep kalem, Windsor şatosu, Kraliyet Kütüphanesi, Londra

Bilgi Notu

Leonardo da Vinci, yüzün farklılığı konusunda: "Eğer doğa, yüzün değişik parçalarının oranlarını değişmez bir kurala bağlasaydı; insanların yüzleri o denli birbirine benzerdi ki aralarından birini ayırt etmek olanaksızlaşırdı. Ama böyle davranmamış ve yüzün beş bölümünü alabildiğine çeşitlendirmiş ve bunların ölçülerine neredeyse evrensel bir kural getirirken, tek tek durumlarda bu kurala yeterince katı biçimde uymamış, böylece de birini ötekinden ayırt etme olanağını vermiş bize." demiştir.

Portre çiziminde karakteristik özelliklerin yansıtılması insanları birbirinden ayırt edebilmek için önemli bir unsurdur (Görsel 3.66).

Afrikalı erkek portresi

Asyalı kadın portresi

Hindistanlı erkek portresi

Yakın Doğulu erkek portresi

Endonezyalı kadın portresi

Hindistanlı kadın portresi

Görsel 3.66: Portre çiziminde karakteristik özellikler

Şapka, gözlük, sakal, bıyık, aksesuar gibi farklılıkları kullanarak portrede karaktere görsel bir zenginlik katmak mümkündür (Görsel 3.67).

Görsel 3.67: Portre çiziminde aksesuar

Portrede aksesuar çizimleri ve portrenin karakteristik özellikleri Görsel 3.68,3.69, 3.70'te görülmektedir.

Görsel 3.68: Portre çiziminde karakter ve aksesuar

Görsel 3.69: Portre çiziminde karakter ve aksesuar

Görsel 3.70: Portrede karakter çizimi

Bilgi Notu

Görsel 3.71: Portre çiziminde karakteristik özellikler

Fasiyal Açı ve Karakteristik Özellikler

Bir çizgi, alnı köpek dişine bağlıyor, öteki ise kulak kanalını aynı dişe bağlıyor ve böylece iki düz çizgi kesiştiğinde oluşan açı bulunuyor. İnsan ırkları arasındaki farkları arada oluşan bu açı göstermektedir. Bu açı, Afrika kökenli insanlarda daha dik olabilir. Bu açıyı beyaz tenli insanlar güzellik simgesi olarak görmektedirler. Klasik heykellerde fasiyal açı doksan derecedir. Leonardo ve Dürer gibi ressamların bu oranlarla ilgili deneysel çizimleri olmuş ve sonuçları bilimsel araştırmalara girmiştir (Görsel 3.71).

Portrede Yüz İfadeleri

İnsanın içinde bulunduğu psikolojik durum yüze yansımaktadır. Duygular, yüzdeki organlar sayesinde yüz kaslarının istemli veya istemsiz gerilmesiyle görünür hâle gelir. Duygu değişimlerini ifade edebilmek için öncelikle baş anatomisini ardından yüz organlarını tanımak önemlidir. Yüzdeki organların yeri sabittir fakat şekil ve büyüklükleri karakteristik özelliklerle farklılıklar göstermektedir.

Üzüntü: Anatomik açıdan kaslar gevşer ve bütün yanak aşağı doğru uzamış gibi görünür. Alt ve üst dudak kenarları aşağı iner, yarı kapalı hâlde yüze cansız bir bakış hâkim olur. Sadece kaşlar kasılır ve ortaya doğru toplanarak alına kırışıklık verir (Görsel 3.72).

Gülümseme: Büyük ve küçük elmacık kemiğinin kasılması sonucu ağzın iki yanında karakteristik çizgiler oluşur. Yanaklar şişer, dişler görünür, gözaltı derisi buruşur, üst dudak incelerek yukarı kalkar, alt dudak aşağı yönde kavislenir. İfadeyle uyumlu bir şekilde gözler kısılır ve yüz mutlu görünür (Görsel 3.73).

Görsel 3.72: Portrede ifade

Öfke ve Kızgınlık: Bu ifadeye bürünmüş bir yüzde alt çene kemiği öne çıkar ve ağız kenarları aşağı iner. Elmacık kemiği ise üst dudağı kaldırır. Ağız kenarlarında derin çizgiler, göz altlarında buruşukluk, kaşların arasında da çizgiler oluşur (Görsel 3.74).

Görsel 3.73: Portrede ifade

Şaşkınlık ve Endişe: Kaşlar kaldırılır ve ortada kırışıklık oluşur. Bununla birlikte alın da kırışır. Ağız açılır, göz kapakları gerilir ve açılır. Göz bebekleriyle burun delikleri büyür. Yüzde huzursuz ve güvensiz bir ifade belirir

Görsel 3.74: Portrede ifade

12. Etkinlik

- **Görsel 3.75'teki illüstrasyon portrelerini inceleyiniz.**
- **Görsellerin altındaki boşluklara üzgün, mutlu, şaşkın, sinirli gibi ifadelerden uygun olanı yazınız.**
- **Görsel 3.75 a'da yer alan örnek uygulamaya bakarak diğer görsellerin üzerine yüz ekseni ve aks çizgileri çiziniz.**

a

.....

b

.....

c

.....

d

.....

e

.....

f

.....

Görsel 3.75: Portrede ifade

3.3.3. Farklı Tekniklerle Portre Hacimlendirme

Avrupa resminde portre, model olanın temsili olmasının yanı sıra modelin reklamını da yapmaktaydı. Zengin, soylu ya da mevki sahibi kişiler giysi, şapka, takılarıyla ya da fondaki eşyalarla portre resmi üzerinden gösteriş yapmaktaydı.

Pierro Della Francesca'ya (Piero Della Fıransıske) ait Federigo Monefeltro (Federiko Minofeltro) ve eşi Battista Sforza'nın (Battista Esforza) (1465-1466) ikili portresinin arkasında görünen arazi çiftin sahip oldukları toprakların genişliği, mal varlıkları ve statülerini işaret etmektedir (Görsel 3.76).

Görsel 3.76: Piero Della Francesca, Federigo Monefeltro ve eşi Battista Sforza, 47x66 cm, ahşap üzeri tempera, 1465-1466

Osmanlılarda ise 16. yüzyıldan itibaren padişah portreleri geleneği başlamıştır. Sultan Osman'la başlayan seri bütün Osmanlı padişahlarının portresini içeren portre albümüne dönüşmüştür.

Görsel 3.77'deki portre minyatür sanatının etkisiyle değil Avrupa resmindeki duygusal anlatımla betimlenmiştir. Venedikli Ressam Mastori Pavli'den ders alan Nakkaş Sinan Bey, Fatih Sultan Mehmet'in elinde tuttuğu çiçeği koklarken uzaklara dalan bakışlarını resmetmiştir. Padişahın yüzü dörtte üç gösterilip, ışık-gölge ile hacimlendirmiş, portreye boyut kazandırılmıştır.

Görsel 3.77: Gül Koklayan Fatih Portresi, Nakkaş Sinan Bey

Picasso, Görsel 3.78'deki portesinde ilk olarak mürekkep ile çalışmıştır. Koyu tonlar ve detaylar için ince uçlu mürekkepli kalem kullanarak çizgisel tarama ile portreye hacimsellik katmıştır.

Görsel 3.78: Portrede hacimlendirme, Picasso

Carpaccio (Karpaksiyo), Görsel 3.79'daki portrede kâğıdın orta tonundan faydalanmıştır. Portredeki adamın kıyafetinde, yüzünde ve saçında ışık gören yerlerde beyaz tebeşir, koyu alanlarda da koyu renk tebeşir kullanmıştır.

Leonardo da Vinci, gümüş uçlu kalem ve tebeşir kullanarak Görsel 3.80'deki portreye ışık-gölge vermiş, sfumato (İtalyanca 'buğululaştırma' anlamına gelir) tekniği ile de desenine derinlik katmıştır.

Görsel 3.79: Carpaccio

Görsel 3.80: Leonardo da Vinci

Bilgi Notu

Füzen, söğüt ağacı dallarından yapılan ve desen çiziminde de kullanılan bir tür kömürdür. Füzen, birçok sanatçı tarafından yağlı boya çalışmalarının ön eskizlerini hazırlamak ayrıca deseni tuval üzerine geçirmek için kullanılmıştır. Honore Daumier (Honor Daumiyer) (1808-1979) grafik sanatçısı olarak Fransa'da füzen tekniğinde birçok eser vermiştir.

Farklı tekniklerle hacimlendirme, modeli ifade etmenin yeni yollarını sunar. Görsellerdeki aşamalı örneklere bakıldığında portredeki modellerin hacimselliği ve derinliği ikna edicidir. Tonlamada geçişler ne kadar iyi olursa portre de o kadar etkili olur (Görsel 3.81, 3.82, 3.83).

Görsel 3.81: Çocuk portresi kömür füzen çizim tekniği

Görsel 3.82: Yetişkin erkek portresi kuru pastel tekniği

Görsel 3.83: Yetişkin kadın portresi yağlı boya tekniği

13. Etkinlik

- **Görsel 3.84'te yer alan örneklere bakarak renkli kuruboya tekniği ile boş alanlara görselleri çiziniz.**

Görsel 3.84: Kuruboya tekniği uygulama çalışması

Okuma Parçası

İnsanoğlunun sosyolojik gelişimi izlendiğinde ilk avcı ve toplayıcı topluluklardan köylere, köylerden kent devletlerine, kent devletlerinden krallıklara, krallıklardan imparatorluklara ve demokratik devlet sistemlerine geçildiği görülür. Bu toplumsal gelişim ile birlikte sanatların da geliştiği ve değiştiği açıktır. Resim sanatı doğuşundan itibaren insan ile ilgili olmuş, tasvir yolu ile çoğunlukla tarih öncesi avcı topluluklarda büyü ve iletişim amacı güdülerek uygulanmıştır. Portrenin de resim sanatı içinde gelişimi devam ederken oluşan toplumların içinde sınıfların gelişmesi ve bu sınıfların güçlerini dikta ettirmek ve kendilerini tanıtarak mutlak yönetim güçlerini ellerinde tutmak istemeleri sonucunda ayrı bir konuma sahip olmuştur. Portre resmi, bireycilik özelliği taşıdığı için kişiye özgün özelliklerin yansıtıldığı ya da aktarıldığı bir konudur.

Portre, Orta Çağ'da yeniden üretmek anlamına gelen "protraho" sözcüğünden gelmektedir. İnsan duygularının ifadesi olan en karakteristik alan, yüzüdür. Portre bu sebeple yüzyıllardır sanatın en önemli anlatım dillerinden biri olmuştur.

Portre sanatının ilk örnekleri M.S. 1.yy. ile 3.yy. arasında Eski Mısır'daki Fayyum portreleri olarak bilinir. Fayyum portrelerinin yapılış amacı, portresi yapılan kişinin belleklerde kalması ve o insanın sonraki kuşaklara gösterilmesidir.

Görsel 3.85: Fayyum Mumya Portresi

Portrede kullanılan farklı renklendirme teknikleri Görsel 3.86'da görülmektedir.

Görsel 3.86: Farklı tekniklerle portre çalışmaları

Portrede kullanılan farklı doku teknikleri Görsel 3.87, 3.88, 3.89'da görülmektedir.

Görsel 3.87: Renkli portre çalışması

Görsel 3.88: Renkli portre çalışmaları

Görsel 3.89: Renkli portre çalışması

3. Uygulama

ÖĞRENME BİRİMİ : PORTRE ÇİZİMİ

UYGULAMA ADI : Farklı Tekniklerle Portre Çalışması

AMAÇ : Ayrıntılarıyla insan başını (portreyi), ışığın yönü ve şiddetine dikkat ederek farklı tekniklerle hacimlendirmek.

Aşağıdaki işlem basamaklarını dikkate alarak farklı tekniklerle portre çizimi yapınız.

Araç Gereç

1. 35x50 cm resim kâğıdı
2. 2B, 3B, 4B vb. resim kalemleri
3. Füzen, sangin, kuru pastel vb.
4. Resim altlığı
5. Hamur silgi

İşlem Basamakları

1. Atölye önlüğünüzü giyiniz.
2. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak çizim ortamına uygun araç gerecinizi hazırlayınız.
3. Füzen, sangin, kuru pastel gibi tekniklerden birini seçiniz.
4. Farklı tekniklerle portre çalışmasına model olması için bir arkadaşınızın fotoğrafını kendisinden izin alarak çekiniz. (Farklı kaynaklardan bulduğunuz fotoğrafları da kullanabilirsiniz.)
5. İlk aşamada modelin başını genel oranlarına dikkat ederek ve gözlemleyerek ana hatlarıyla kâğıdınıza yerleştiriniz.
6. Göz, burun, dudak ve kulağı ölçü alarak birbiriyle ve bütünle oranlayarak çiziniz. Karakteristik özellikleri gözlemleyerek çiziminize yansıtınız.
7. Taslağı aşama aşama detaylandırarak tamamlayınız.
8. Çiziminizi, seçtiğiniz tekniği kullanarak ışık- gölge yardımıyla hacimlendiriniz.
9. Hacimlendirme yaparken göz, burun, dudak ve kulakta ışık alan kısımları ve ışığın geliş yönünü dikkate alarak açık-koyu değerleri çalışınız.
10. Uygulama bitiminde araç gerecinizi toplayınız. Atölyeyi sizden sonraki sınıfın kullanımına hazır olacak şekilde arkadaşlarınızla iş bölümü yaparak temizleyiniz.

Değerlendirme

Uygulama çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız, 1.Ek ‘te verilen “Derecelendirme Ölçeği”ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı yaparken bu ölçütleri dikkate alınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki parantezlere cümlelerdeki bilgiler doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Portre çizerken fastan görünümde düşey çizgi ile simetri sağlanır.
2. ( ) Büst portrede, omuzlar ve göğsün alt kısmında olan bölüm alınır.
3. ( ) İnsan başı anatomisinde kas, kemik, yağ dokusu ve deri katmanı bulunur.
4. ( ) Bebeklerin göz kapakları düşüktür ve alın ile kaş arasında derin çizgiler bulunur.
5. ( ) İnsanların hepsi aynı karakteristik fiziki yapı ve yüz hatlarına sahiptir.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

6. Yandan çalışılan portreye .....denir.
7. İnsan başına önden bakıldığında ..... şekline benzemektedir.
8. Portrede ..... pozlar gerçeği yansıtmadığı için tercih edilmemelidir.
9. Burnun en koyu ton değeri ..... kullanılır.
10. İnsan başında kulağın yüksekliği .....ile benzer bir boya sahiptir.

C) Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru cevapları işaretleyiniz.

11. Aşağıdakilerden hangisi modelin duruşuna göre yarım yandan çalışılan portreye verilen addır?

A) Fastan
B) Tam Figür
C) Truvakar
D) Vesikalık
E) Yarım

12. Aşağıdakilerden hangisi kişinin kendi portresini yapmasına verilen addır?

A) Biyografi
B) Büst
C) Diyagram
D) Otobiyografi
E) Otoportre

Ç) Aşağıda verilen soruların cevaplarını noktalı yerlere yazınız.

13. Anatomik açıdan doğru bir portre çizebilmenin aşamaları nelerdir?

.....

.....

.....

.....

14. Önden görülen insan başının oranları nelerdir?

.....

.....

.....

.....

4. ÖĞRENME BİRİMİ

İMGESEL KOMPOZİSYON

KONULAR

4.1. İMGESEL ÇİZİMLER
4.2. HAYVAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ
4.3. HAREKETLİ İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ
4.4. MEKÂN ÇİZİMİ

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- İmgesel objeleri kurgulayıp çizebilme
- Hareketli hayvan figürlerinden oluşan imgesel (hayali kurgulanan) kompozisyonu çizerek hacimlendirme
- Hareketli insan figürlerinden oluşan imgesel (hayali kurgulanan) kompozisyonu çizerek hacimlendirme
- Çizilen nesne, hayvan ve insan figürünü iç mekânla birlikte çözümleme ve hacimlendirme
- İmgesel çizilen nesne, hayvan ve insan figürünü dış mekânla birlikte çözümleme ve hacimlendirme

TEMEL KAVRAMLAR

- Dış mekân
- İç mekân
- İmgesel çizim
- Hayvan figürü
- İmge
- İnsan figürü

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Hayalinizde canlandırdığınız canlı veya cansız varlıkları nasıl çizebilirsiniz?
2. İnsan, hayvan ve nesne çizimleri arasında ne gibi farklılıklar olabilir? Arkadaşlarınızla tartışınız.
3. Kemik ve kas yapısını bilerek çizim yapmanın avantajları neler olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.
4. Çevrenizde bulunan iç ve dış mekânlara örnekler veriniz.

4.1. İMGESEL ÇİZİMLER

İmge, TDK Türkçe Güncel Sözlük'te; "1. Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal, hülya. 2. Genel görünüş, izlenim, imaj. 3. Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj" olarak tanımlanmıştır. **İmge**, sözcük anlamı olarak bir yandan düş ya da hayal diğer yandan da genel görünüş olarak tanımlanır. Bu durum, imgenin sınırsızlığını ve belli çerçeveye oturtulamayan özelliğini gösterir. **İmgesel kompozisyon**; günlük hayatta hafızaya yerleşen olay, olgu, duygu ve nesnelerin zamanı geldiğinde ve istenilen biçimde ifadelendirilerek kâğıda aktarılmasıdır (Görsel 4.1).

Önceden görülmüş olan nesnelerin zihinde tasarlanması ile yapılan çizimlere, resim sanatında i**mgesel çizim** denir. İmgesel çizim yapılabilmesi için öncelikle dış dünya iyi gözlemlenmelidir.

Dış dünyadan edinilen izlenimler, zihinde görüntüye dönüşür. Bu görüntüler birtakım sanatsal kurallar çerçevesinde resim yüzeyine aktarılır. İmgesel çizimler, sanat ve tasarımın çeşitli alanlarında, elde üretilen ürünlerde ya da dijital ortamlarda farklı amaçlar için kullanılmaktadır.

Görsel 4.1: İmgesel kompozisyon

4.1.1. İmgesel Tasarımın Önemi

İmgelerle düşünme ve imgeler tasarlama, insanlığın en eski hayal kurma süreçlerinden biridir. Duyularla algılanan veya zihinde tasarlanan imgeler, sanatı var eden temel kavramlardandır. Sanat, imgeler tasarlama ve oluşturma sürecidir. Bu süreç, sanatçıya ve döneme göre şekillenir. Dönemlerin oluşumunda gerçeği arama isteği, ekonomik ve sosyal hayat, savaşlar, sanayi devrimi, endüstriyel yaşamın gelişmesi, akılcı düşünme akımları etkili olmuştur.

Sanatçı; kendi imgelerini oluşturarak duygu-düşünce dünyasını kendi algı ve kurgu dünyasına göre yansıtır. İmgesel düşünme, hayal gücünü geliştirir. Sanat eğitiminde imgesel düşünme ve tasarıma geniş yer verilmesi durumunda kendinden emin, kalıpların dışına çıkan, üretici bireyler yetişir.

İmgesel tasarımda yeniden canlandırma (bellekte bulunan imgelerin çeşitli düzenlemelerle kurulması) söz konusudur. İmgesel tasarım; üretmek ve yeni bir şeyler ortaya koyabilmek azmi ile birleşirse ancak o zaman nitelikli ürünler ortaya çıkabilir. Tasarımcı, imgesel tasarımda başarıyı yakalayabilmek için öncelikle obje çiziminden başlayarak insan, hayvan ve mekân çizimlerini sıklıkla yapmalıdır. Böylelikle görsel hafızasına kaydettiklerini gerektiğinde geri çağırabilecek, onlardan yola çıkarak hayalinde kurguladığı tasarımları çizimlerine yansıtabilecek ve özgün eserler üretebilecektir.

4.1.2. Obje Çizimi

Önceden gözlemlenmiş nesnelerin zihinde oluşturduğu görüntüler, nesnel gerçekliğe uygun çizilmek istendiğinde nesneye ait oran-orantı bilgileri kullanılmalıdır. Obje çiziminde oran-orantı; nesnelerin ortam, bakış açışı ve birbirleriyle olan ilişkilerinde aranır. Çizimlere oran-orantıyı yansıtabilmek için ölçü alma yöntemlerinden yararlanılır. Görsel 4.2'de ölçü birimi olarak seçilen limonun, şişenin yüksekliğinin belirlenmesinde kullanıldığı görülmektedir.

Görsel 4.3'te biberin genel görünümü küp şekline yakın olduğu için bir küp çiziminden faydalanılarak biber, genel hatlarıyla çizilmiştir. Ölçü birimi olarak seçilen biber sapı ile biberin uzunluğu ve genişliği oranlanarak doğru çizim yapılıp yapılmadığı kontrol edilmiştir. Daha sonra karakalem tekniği ile hacimlendirme yapılarak işlem tamamlanmıştır.

Görsel 4.2: Çizimde ölçü birimi kullanma

Görsel 4.3: Nesnenin genel formu ve oranlama

Obje çizimi yapılırken sırasıyla takip edilen noktalar şöyledir:

- Karakalem çalışmalarında ister obje çizimi olsun ister herhangi bir figür çizimi olsun öncelikle çizilecek nesne iyi gözlemlenerek zihinden canlandırılır.
- Nesnenin aksı ve yapısında olduğu düşünülen geometrik biçimler nesne üzerinde kabataslak görülmeye çalışılarak genel formuyla basitçe çizilir (Görsel 4.4).
- Bakarak yapılan çalışmalarda, obje üzerinde belirlenen bir parça, ölçü için kıstas alınarak kalemle ölçü alma yöntemleri kullanılır.
- Genel form çizimi sonrası ayrıntılar çalışılırken obje, ölçü için belirlenen kıstas kullanılarak ölçü ve oranlarına uygun olarak çizilir.

Görsel 4.4: Aksları ve genel geometrik biçimleri gösterilmiş obje çizimleri

1. Etkinlik

- **Görsel 4.5'te verilen objeleri inceleyiniz.**
- **Görsellerin üzerinde objelerin akslarını ve genel hatları ile geometrik formlarını çiziniz.**

Görsel 4.5: Farklı objeler

Objeleri ayrıntıları ile çizmek, nesneleri tanımayı sağlar. Görsel 4.6'daki gibi ayrıntılı çizimler ne kadar çok yapılırsa bilgilerin belleğe yerleşmesi ve daha sonra kâğıda aktarılması o kadar kolay olur. Objelerin farklılarını yansıtmak için ışık gölge ve dokusuna da dikkat edilerek hacimlendirme yapılır.

Sanattan Notlar

"Nesneleri derinlemesine bilmek isterseniz ayrıntıları çalışın."
Leonardo da Vinci

Görsel 4.6: Ayrıntılarıyla çizilmiş nesneler

2. Etkinlik

- **Ayrıntılarıyla çizebilmek için doğal ya da yapay objeler bulunuz.**
- **Bulduğunuz objeleri tüm ayrıntılarıyla gözlemleyerek önce akslarını daha sonra geometrik formlarını basitçe kâğıda aktardıktan sonra objeyi ayrıntılarıyla çiziniz.**
- **Çiziminizi yaparken objenin dokusunu ve ışık-gölgeyi dikkate alınız.**

4.1.3. Obje Kompozisyonu

Tek nesne çizimlerindeki gibi nesnelerden oluşan kompozisyonlarda da mutlaka ölçü alınmalıdır. Nesnelerin aksları, geometrik formları tek tek belirlenerek kendi içindeki oran-orantısı ve kompozisyondaki diğer nesnelerle olan ilişkisi gözlemlenmelidir. Kalemle ölçü almadan çalışabilmek, o nesneyi çok iyi tanımaya dolayısıyla gözün nesne ölçülerini kendiliğinden hatırlayacak duruma gelmesine bağlıdır. Nesneyi tanıma, iyi bir göz eğitiminden geçer. Göz eğitimini sağlayabilmek için güncel hayatta kullanılan her nesneye ilk defa görüyormuş gibi bakılmalıdır. Bu bakış, nesnelerin ayrıntılarının iyi algılanmasını ve doğru bir şekilde kâğıda aktarılmasını sağlar. Hafızaya yerleşen nesneler, imgesel çalışmalarda bir araya gelerek kompozisyonları oluşturur.

Görsel 4.7: Yatay kompozisyon

Kompozisyon çizimi yapılırken dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Kompozisyonun bütünü ölçülür, nesnelerin yerleşimi gözlemlenir ve buna göre kâğıt dikey ya da yatay tutulur (Görsel 4.7, 4.8).
- Hazırlanan kompozisyondaki objelerin yerleri iyi gözlemlenir. Objeler kâğıda yerleştirilirken alt, üst, sol ve sağ kenarlarda kalacak boşluklara dikkat edilir.
- Ölçü alma yöntemleri ve oran-orantı kullanılır.
- Objelerin ön ya da arkada duruşlarına dikkat edilir.
- Objelerin yapısına en uygun geometrik formlar çizilip yerleri belirlenir, aksları çizilir.
- Geometrik form üzerine objelerin genel biçimi kabataslak çizilir.
- Genel biçimler oluşturulduktan sonra objelerdeki ayrıntılar çizilir.
- Objenin yapısına, ışığın geliş yönüne uygun tonlama ve hacimlendirme yapılır.

Görsel 4.8: Dikey kompozisyon

Görsel 4.9'daki gibi kompozisyon genel hatları ile çizilerek, ışık-gölge ile tonlaması yapılır.

Görsel 4.9: Bir kompozisyonun çizim aşamaları

3. Etkinlik

- **Görsel 4.10'daki obje kompozisyonlarını inceleyiniz.**
- **Kompozisyondaki nesnelerin geometrik formlarını ve akslarını, ölçü birimlerini belirleyerek görseller üzerinde işaretleyiniz.**
- **Siz de birden çok nesne ile bir kompozisyon oluşturunuz.**
- **Oluşturduğunuz kompozisyondaki nesnelerin yerlerini geometrik şekillerle 35x50 cm resim kâğıdına çizerek belirleyiniz.**
- **Yerlerini belirlediğiniz objeleri genel hatlarıyla çiziniz.**
- **Çizim yaparken ölçü birimi olarak seçtiğiniz objeyi diğer objeler ile oranlayınız.**
- **Objeleri, ışık gölgeyi kullanarak hacimlendiriniz.**

Görsel 4.10: Obje kompozisyonları

Kompozisyonda farklılı hacimlendirme teknikleri Görsel 4.11, 4.12'de görülmektedir.

Görsel 4.11: Karakalem kompozisyon çalışması

Görsel 4.12: Karakalem kompozisyon çalışması

1. Uygulama

ÖĞRENME BİRİMİ : İMGESEL ÇİZİMLER

UYGULAMA ADI : Farklı Objelerden Hayali Kompozisyon

AMAÇ : Farklı objelerden oluşan hayali bir kompozisyonu zihinde oluşturup taslak hâlinde çizerek hacim vermek.

Aşağıdaki işlem basamaklarını dikkate alarak hayalinizde canlandırdığınız objelerden oluşan kompozisyonu çiziniz.

Araç Gereç

1. 35x50 cm resim kâğıdı
2. 2B, 3B, 4B vb. resim kalemleri

İşlem Basamakları

1. Atölye önlüğünüzü giyiniz.
2. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak çizim ortamına uygun araç gerecinizi hazırlayınız.
3. Öğretmeninizin belirlemiş olduğu objeleri hayalinizde canlandırınız.
4. Hayalinizde canlandırdığınız objelerin yerlerini, geometrik biçimler yardımıyla kâğıda çiziniz.
5. Objeleri geometrik biçimlerin içine ölçü-oran ve oran-orantıyı dikkate alarak yerleştiriniz.
6. Kâğıda yerleştirdiğiniz objeleri, ışık gölge yardımıyla hacimlendiriniz. Hacimlendirme yaparken ışığın geliş yönünü ve nesnelerin ışık alan kısımlarını dikkate alınız.
7. Obje üzerindeki gölgeyi ve düşen gölgeyi dikkate alınız.
8. Uygulama bitiminde araç gerecinizi toplayınız. Atölyeyi sizden sonraki sınıfın kullanımına hazır olacak şekilde arkadaşlarınızla iş bölümü yaparak temizleyiniz.

Değerlendirme

Uygulama çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız, 2. Ek ‘te verilen “Kontrol Listesi 2”deki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı yaparken bu ölçütleri dikkate alınız.

4.2. HAYVAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ

Hayvan figürü çizmek, insan figürüne göre daha zordur. Bunun nedeni hayvanların hareketli olması ve bu hareketin her zaman kontrol altında tutulamamasıdır. Kedi ya da köpek gibi evcil hayvanlar ancak uyudukları zaman ölçü alıp çizimi tamamlayacak vakti verebilirler. Çizim yapılırken ilk iş, genel anlamda hayvanın bütününü gözlemlemek, hangi geometrik şekle benzediğini tespit etmektir. Bu tespitten sonra ayrıntılar gözlemlenerek çizime devam edilmelidir. Hayvan figürü veya insan figürü çizimi yaparken baş ölçüsünün beden ile orantısına bakmak önemlidir. Baş ölçüsü, çizimin doğru olması için ölçü aracı olarak kullanılabilir.

Hayvan figürü çizimi yapılırken bedenin parçalarının birbirleriyle ilişkileri, oranları ve hareket olanakları gözlenmelidir. Hareketlerin beden yapısı üzerindeki değişimini görebilmek gerekir. Analiz edebilmek için resmi çizilecek hayvanın anatomisi doğru çözümlenmelidir (Görsel 4.13).

Görsel 4.13: Köpek ve kedi figürü çizimleri

4.2.1. Hareketli Hayvan Figürleri

Hareketli hayvan figürlerini anatomik yapısına uygun hayalden etüt edebilmek için ilk aşamada hayvanlar iyi gözlemlenmelidir. Çevremizdeki hayvanların cinsiyetleri ve yaşları çizimler üzerinde karakteristik değişikliğe sebep olur. Evimiz ya da mahallemizdeki kedi, köpek, kuş, balık gibi evcil hayvanların; yakın çevremizdeki kuzu, koç, dana, koyun, inek, tavuk, horoz gibi hayvanların ve hayvanat bahçelerindeki hayvanların gözlemlenmesi görsel hafızayı geliştirerek çizimleri kolaylaştırır (Görsel 4.14).

Görsel 4.14: Hareketli kedi figürleri

Anatomik yapıyı bilmek, çizimi yapılacak hayvanın nasıl hareket ettiğini ve tüm organlarının hareket yeteneklerini bilmek demektir. Hayvanların genel anlamda birçok ortak noktası olmasına rağmen karakteristik farklılıkları kolaylıkla gözlemlenebilir. Hareketli ve hareketsiz hayvan figürlerinde de farklılıklar bulunur. Çizime başlamadan önce çizimi yapılacak hayvanın karakteristik özelliklerini görmek ve hafızaya yerleştirmek gerekir.

4. Etkinlik

- **Görsel 4.15'te verilen hayvan figürlerine benzer örnekler inceleyiniz.**
- **Figürlerin karakteristik özelliklerinin ortak ve farklı yönlerini arkadaşlarınızla tartışınız.**

Görsel 4.15: Karekteristik hayvan figürü örnekleri

Bütün çalışmalarda “çok bakmak, az çizmek” kavramları dikkate alınmalıdır. Bunun nedeni, doğru gözlem yapmak ve yaptığımız gözlemleri kâğıda doğru aktarmaktır. Bunun için de hayvan figürü çizimlerinin ilk aşamalarında fotoğraflardan, hayvanlarla ilgili bilimsel yayınlardan, illüstrasyonlardan faydalanılabilir (Görsel 4.16).

Görsel 4.16: Çeşitli hayvan fotoğrafları

Fotoğraf veya illüstrasyonlardan faydalanarak çizimler yapmak genel anlamda hayvanın anatomisi ile ilgili bilgi edinmeyi sağlar. Edinilen bu bilgiler doğrultusunda yapılacak gözlem ve çizimler, o hayvanla ilgili bilgilerin hafızaya (belleğe) yerleşmesini sağlar. Böylelikle herhangi bir durumda ya da mekânda hayvan figürü çizilmesi gerektiğinde bellekte depolanmış bilgiler kâğıda aksettirilir.

Gözlemler sonrası kısa süreli basit çizimler yapmak için geometrik ve oval çizimlerden faydalanılabilir. Bu çizimlerin amacı, temelde hayvanın genel ölçüleri ve hareket esnasındaki değişimlerini doğru algılamaktır. İlk olarak eskiz çizimler yapılır. Çalışma sırasında çizimlere uzaktan bakmak, hataların daha kolay fark edilip düzeltilmesini sağlayacaktır. Eskiz çizimlerin üzerine ayrıntılar girilerek çalışma tamamlanır (Görsel 4.17).

Görsel 4.17: Hayvan figürü çizim aşamaları

Görsel 4.18'de hayvan figürlerinin çizim aşamaları görülmektedir.

Görsel 4.18: Hayvan figürü çizim aşamaları

5. Etkinlik

- **Görsel 4.19'daki hayvan fotoğrafını inceleyiniz.**
- **Ovallerden yola çıkarak figürün üzerinde genel hatlarını çiziniz.**

Görsel 4.19: Kedi figürü

6. Etkinlik

- **Çeşitli kaynaklardan hayvan fotoğrafları bulunuz ve birini seçiniz.**
- **Seçtiğiniz fotoğraftaki hayvan figürünü inceleyiniz.**
- **Hayvan figürü üzerinde gördüğünüz geometrik şekilleri 35X50 kâğıda çiziniz.**
- **Geometrik şekiller içerisine hayvan figürünü genel hatları ile çiziniz.**
- **Ölçü birimi olarak seçtiğiniz bölümü kullanarak hayvan figürü üzerinde oranlayınız.**
- **Figürü detaylandırarak çiziminizi tamamlayınız.**

Hayvan Figürlerinin Hacimlendirilmesi

Hayvanların anatomik yapısı kadar dış görünüşünlerindeki doku farklılıkları da karakteristik özelikleri içerisinde yer almaktadır. Hayvanları dış etkilerden koruyan derilerinin özellikleri birbirinden farklıdır. Deri bir hayvanda dokunma duyusuyla yumuşaklık hissettirirken diğerinde daha serttir. Bazı hayvanlar tek renk iken bazılarının derileri desenlidir. Bazı hayvanlarda deri pullardan oluşurken diğerinde kabuk hâlindedir. Tüylerinin farklı, uzun ya da kısa olması ayırt edici özellikleridir (Görsel 4.20). Hacimlendirme yapılırken ışık-gölge kadar bu doku farklılıkları da dikkate alınmalıdır (Görsel 4.21).

Görsel 4.20: Hayvan figürlerinde doku özelikleri

Görsel 4.21: Hayvan figüründe doku farklılıkları ve hacimlendirmeye etkisi

Hacimlendirme, karakalemle siyah-beyaz yapılabileceği gibi sulu boya, guaj boya, pastel, akrilik gibi farklı tekniklerle renkli de çalışılabilir (Görsel 4.22, 4.23).

Görsel 4.22: Kara karalem tekniğiyle hacimlendirilmiş hayvan figürleri

Görsel 4.23: Kara kalem ve renkli teknikle hacimlendirilmiş hayvan figürleri

Renkli hacimlendirme çalışmaları Görsel 4.24, 4.25'te görülmektedir.

Görsel 4.24: Renkli teknikle hacimlendirme

Görsel 4.25: Renkli teknikle hacimlendirme

7. Etkinlik

- **Görsel 4.26'daki hayvan fotoğraflarını inceleyiniz.**
- **İncelediğiniz hayvanların dış dokuları hakkında ne düşünüyorsunuz? Arkadaşlarınızla fikir alışverişinde bulununuz.**
- **Çeşitli kaynaklardan farklı dış dokuları olan hayvan fotoğrafları bulunuz ve inceleyiniz. Bu hayvanları imgesel olarak hafızanıza yerleştirebilmek amacıyla dokularını dikkate alarak çiziniz. Çizimlerinizi istediğiniz bir teknikle renklendiriniz.**

a

b

c

d

e

f

Görsel 4.26: Hayvan fotoğrafları

4.2.2. Hayvan İllüstrasyonu Örnekleri

Hayvan figürünün anatomik yapısı ve duruşu, geometrik form şeklinde algılanarak perspektife uygun çizilmelidir. Ardından geometrik form içine ayrıntılar resmedilmelidir. Hayvan fotoğraflarından faydalanılarak çeşitli illüstrasyonlar yapmak mümkündür (Görsel 4.27, 4.28, 4.29, 4.30, 4.31, 4.32).

Görsel 4.27: Hayvan figürü

Görsel 4.28: Renkli hayvan figürü

Görsel 4.29: Renkli hayvan figürü

Görsel 4.30: Renkli hayvan figürü

Görsel 4.31: Renkli hayvan figürü

Görsel 4.32: Renkli hayvan figürü

8. Etkinlik

- **Görsel 4.33'teki evcil hayvanları inceleyerek resim kâğıdına çiziniz.**
- **Çizdiğiniz hayvanı yaşam alanında hayal ediniz. Hayal ettiğiniz mekâna hayvanı yerleştiriniz.**
- **Çiziminizi ışık-gölge ve hayvanın dokusunu dikkate alarak karakalemle hacimlendiriniz.**
- **Etkinlik sırasında öğretmeniniz ve arkadaşlarınızın görüşlerini alarak çalışmanızın daha iyi olması için çaba gösteriniz.**
- **Aynı çalışmayı kendinizin belirleyeceği başka hayvan figürleri ile de yaparak çizim becerilerinizi geliştirebilirsiniz.**

Görsel 4.33: Hayvan fotoğrafları

2. Uygulama

ÖĞRENME BİRİMİ : İMGESEL ÇİZİMLER

UYGULAMA ADI : Hayali Hayvan Figürü Çizimi

AMAÇ : Karakalemle çizilen hayali hayvan figürlerini ışık gölgeye dikkat ederek hacimlendirmek.

Aşağıdaki işlem basamaklarını dikkate alarak imgesel hayvan figürü çizimleri yapınız.

Araç Gereç

1. 35x50 cm resim kâğıdı
2. 2B, 3B, 4B vb. resim kalemleri

İşlem Basamakları

1. Atölye önlüğünüzü giyiniz.
2. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak çizim ortamına uygun araç gerecinizi hazırlayınız.
3. Dijital ya da basılı yayınlardan hareketli hayvan figürlerini inceleyiniz.
4. İncelediğiniz figürlerin karakteristik özelliklerini arkadaşlarınızın da görüşlerini alarak belirleyiniz.
5. Hayvan figürlerinin karakteristik özelliklerini, oran-orantısını, hareketlerini dikkate alarak geometrik biçimler yardımıyla eskiz kâğıtlarına taslak çizimlerini yapınız.
6. Yaptığınız çizimleri öğretmeninizle birlikte değerlendiriniz. Eksik ya da daha iyi olması gereken yerler varsa hataları gidererek yeniden çiziniz.
7. Kâğıda yerleştirdiğiniz hayvanları ışık-gölge yardımıyla hacimlendiriniz.
8. Hacimlendirme yaparken hayvanların hareketlerini dikkate alınız.
9. Uygulama bitiminde araç gerecinizi toplayınız. Atölyeyi sizden sonraki sınıfın kullanımına hazır olacak şekilde arkadaşlarınızla iş bölümü yaparak temizleyiniz.

Değerlendirme

Uygulama çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız, 2. Ek'te verilen "Kontrol Listesi 1"deki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı yaparken bu ölçütleri dikkate alınız.

4.3. HAREKETLİ İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ

İnsan çiziminde anatomiye uygun belli oranlar kullanılmaktadır. Baş, ölçü birimi olarak ele alınır ve vücuttaki tüm oranlar buna göre belirlenir. Baş çizildikten sonra figürün en ve boy oranları başın ölçüsüne göre ayarlanmalıdır. Hareketsiz biçimde ayakta duran ortalama bir insan figürünün boyu, duruşuna göre değişir. Hareketli insan figürü çiziminin temelinde baş ölçüsünün bedende doğru bir şekilde oranlanması vardır (Görsel 4.34).

Görsel 4.34: İnsan figürü çiziminde bilyeli eklem tekniği

Hareketli figürlerde bu oranların değişeceği unutulmamalı ve kalemle ölçü alma yöntemi kullanılarak oranlar, figürün duruş pozisyonuna göre belirlenmelidir. Esas çizimden önce eskizler yapılması figürün hareketinin ve oranlarının oturtulmasında faydalı olacaktır. İnsan anatomisi de iyi bilinmeli ve çizimler, anatomik yapının hareketli durumlarda aldığı biçimler düşünülerek yapılmalıdır.

4.3.1. Hareketli İnsan Figürlerinin Anatomik Yapıya Uygun Çizimi

İnsan çiziminin en kolay yolu, insan vücudunun parçalarının birbirlerine eklenmiş ovaller olarak çizildiği bilyeli eklem tekniğidir (Görsel 4.35). Figürün pozu, bilyeli eklem tekniği ile kabataslak bir kâğıda geçirilir. Basit görünse de birçok profesyonel sanatçı eserlerini üretmek için bu tekniği rutin olarak kullanmaktadır (Görsel 4.36).

Görsel 4.35: Hareketli insan figüründe farklı teknikler

Görsel 4.36: Farklı duruşlarda hareketli insan figürü çizimleri

İnsan figürlerini hızlı çizebilmek için oval çizim tekniğinden faydalanmak oldukça kolaylık sağlar. Figürün duruşuna ve hareketlerine uygun ovallerden oluşan eskiz çizimleri Görsel 4.37'de verilmiştir.

Görsel 4.37: Oval çizim tekniğiyle hareketli insan figürü çizimleri

Bilyeli eklem tekniği de eskiz çizimlerinde figürlere hareket verebilmek için iyi bir eskiz tekniğidir (Görsel 4.38). Çizimlere başlanılmadan önce eskiz çizim aşamaları yapılmalıdır. Yapılan her eskiz çiziminde hafızada kalanlar bir sonraki çalışmanın daha başarılı olmasına katkı sağlar. Çok sık eskiz ve çizim yapmak, kişinin çizim hızını artırır ve çizim tekniğinde mükemmelliğe ulaştırır.

Görsel 4.38: Bilyeli eklem tekniğiyle hareketli insan figürü çizimleri

9. Etkinlik

- **Görsel 4.39'daki hareketli insan figürlerini inceleyiniz.**
- **Figürlerin karakteristik özelliklerini arkadaşlarınızın farklı görüşlerini de dikkate alarak analiz ediniz.**
- **Bilyeli eklem tekniği ile yapacağınız çizimi önce görsel üzerine sonra kâğıda uygulayınız.**
- **Bilyeli eklem tekniğini uyguladığınız figürleri genel hatları ile çiziniz.**

Görsel 4.39: Hareketli figür örnekleri

10. Etkinlik

- **Dijital ya da basılı yayınlardan araştırdığınız hareketli insan figürlerini inceleyiniz.**
- **İncelediğiniz figürlerin karakteristik özelliklerini arkadaşlarınızın da görüşlerini alarak belirleyiniz.**
- **İlk olarak bilyeli eklem tekniği ile insan figürünü aşağıda verilen boş alana çiziniz.**
- **Bilyeli eklem tekniğini uyguladığınız insan figürünü genel hatları ile çiziniz.**
- **Başı, ölçü birimi olarak, başı kullanıp figür üzerinde oranlama yapınız.**
- **Çalışmanızı öğretmeninizin uyarıları doğrultusunda düzeltiniz.**

İnsan figürü çizimlerinde eskiz yaparken, kalemi çok bastırmadan kullanma alışkanlığı edinilmelidir. Böylelikle çizim yapan kişi hem silgiye daha az ihtiyaç duyar hem de elleri daha az yorulur. Eskiz tamamlandığında geriye dönerek doğru olduğuna karar verilen çizgiler kalınlaştırılabilir. Çizime vücuttan başlanmamalıdır. Onun yerine karakterlerin kafasının şekline ve büyüklüğüne odaklanılmalıdır. Ardından başın orantısı kullanılarak figür tamamlanmalıdır. İlerleme sağlamak için bol bol araştırma yapılmalı ve yapılmış örnekler de takip edilmelidir (Görsel 4.40, 4.41, 4.42).

Görsel 4.40: İnsan figürü çizimleri

Görsel 4.41: Farklı duruşlarda hareketli insan figürü çizimleri

Görsel 4.42: Hareketli figürler

11. Etkinlik

- **Bir doğum günü partisi kurgulayınız.**
- **Partide dans eden insanları anlatan bir kompozisyon hayal ediniz.**
- **Dans eden insanları bilyeli eklem tekniği ile boş alana çiziniz.**

4.3.2. İnsan Figürü Hacimlendirme

İnsan figürü hacimlendirilirken figürün üzerine düşen ışık ve gölge alanlarına göre yapılan tonlamada açık-koyu dengesi oluşturulur. Çizgi ve lekelerin ton değerlerine dikkat edilir. Çizgilerin yönünün, formun biçimine uygun olması sağlanarak figüre hacim kazandırılır. Hacimlendirme farklı teknik ve malzemelerle yapılabilir.

Görsel 4.43'te görüldüğü gibi önce baş ölçüsü birim olarak alınmalı, figür oranlarına göre genel hatlarıyla çizilmeli daha sonra ayrıntılar girilerek çizim tamamlanmalıdır. Çizimin doğruluğu tespit edildikten sonra ışık-gölge yardımıyla figür hacimlendirilmelidir.

Görsel 4.43: Aşamalı kadın figür çizimi

Figürde çizim ve farklı hacimlendirme çalışmaları Görsel 4.44, 4.45, 4.46, 4.47'de görülmektedir.

Görsel 4.44: Aşamalı erkek figür çizimi

Görsel 4.45: Karakalem hacimlendirme örnekleri

Görsel 4.46: İnsan figüründe renkli yorumlar

Görsel 4.47: Tarama tekniğiyle hacimlendirilmiş insan figürü

12. Etkinlik

- **Günlük hayatta karşılaşabileceğiniz hareketli figürler belirleyiniz.**
- **Seçtiğiniz figürleri ana hatlarıyla aşağıdaki boş alana çiziniz.**
- **Çalıştığınız figürlerin birini, ışık-gölgeyi kullanarak 35X50 kâğıda hacimlendiriniz.**

Figürde eskiz çalışmaları Görsel 4.48'de görülmektedir.

Görsel 4.48: Figür çizim eskizleri ve çizgisel hacimlendirme

Figürde hacimlendirme çalışmaları Görsel 4.49'da görülmektedir.

Görsel 4.49: Çizgisel ve lekesel hacimlendirme eskizleri

3. Uygulama

ÖĞRENME BİRİMİ : İMGESEL ÇİZİMLER

UYGULAMA ADI : Hareketli İnsan Figürleri Çizimi

AMAÇ : Karakalemle hayali çizilen insan figürlerinden oluşturulan kompozisyonu ışık gölgeye dikkat ederek hacimlendirmek.

Aşağıdaki işlem basamaklarını dikkate alarak hareketli insan figürlerinden kurguladığınız imgesel kompozisyonu çizip hacimlendiriniz.

Araç Gereç

1. 35x50 cm resim kâğıdı
2. 2B, 3B, 4B vb. resim kalemleri

İşlem Basamakları

1. Atölye önlüğünüzü giyiniz.
2. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak çizim ortamına uygun araç gerecinizi hazırlayınız.
3. Hareketli insan figürlerinin yer aldığı (spor, dans, piknik, vb.) bir konuyu öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla belirleyiniz.
4. Konuya uygun hareketli insan figürlerinin hareketlerini ve oran-orantısını dikkate alarak "bilyeli eklem tekniği" yardımıyla eskiz kâğıtlarına taslak çizimlerini yapınız.
5. Figürleri perspektifi dikkate alarak çiziniz.
6. Yaptığınız çizimleri öğretmeninizle birlikte değerlendiriniz. Eksik ya da daha iyi olması gereken yerler varsa hataları gidererek yeniden çiziniz.
7. Kâğıda yerleştirdiğiniz figürleri, ışık gölge yardımıyla hacimlendiriniz.
8. Hacimlendirme yaparken figürlerin hareketlerini ve insan anatomisini dikkate alınız.
9. Uygulama bitiminde araç gerecinizi toplayınız. Atölyeyi sizden sonraki sınıfın kullanımına hazır olacak şekilde arkadaşlarınızla iş bölümü yaparak temizleyiniz.

Değerlendirme

Uygulama çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız, 2. Ek'te verilen "Kontrol Listesi 2"deki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı yaparken bu ölçütleri dikkate alınız.

4.4. MEKÂN ÇİZİMİ

Mekân, bulunulan yer demektir. Dışarıdan bağlantısı kesilmiş binaların duvarlar, pencereler ve kapılarla oluşturulmuş yapısına **iç mekân** denir. İnsan yapıtlarının arasında kalan sokaklar, parklar, bahçeler ve bunlarla sınırlanan mekâna da **dış mekân** denir. İç mekân, insanın barınma ihtiyacını karşıladığı alanlardır. Bunun dışında kalan yerler ise dış mekândır.

Uzak nesnelerin gitgide küçülüyormuş hissiyle bize yakın nesnelerin ise olduğu büyüklükte çizilmesine **perspektif** denir. Çizim yapılırken genellikle bir kaçış noktalı, iki kaçış noktalı ve üç kaçış noktalı doğrusal perspektif çeşitleri kullanılmaktadır (Görsel 4.50).

Mekân çizimi yapabilmek için öncelikle perspektif kuralları iyi bilinmelidir. Çizimler, tek kaçış noktalı veya çift kaçış noktalı perspektife göre yapılabilir. Nesnelere nereden ve hangi yükseklikten bakılacağını belirlemek için ufuk çizgisi çizilmelidir. Kaçma noktası ile de nesnelere derinlik etkisi verilir.

Ufuk çizgisi (UÇ), göz hizasından geçtiğini farz ettiğimiz çizgidir. Konumu bakış noktasına göre değişir. **Kaçış noktası (KN)**, nesne çizgilerinin gözden uzaklaşırken birbirine yaklaşarak ufuk çizgisi üzerinde bir noktada birleşiyormuş gibi algılandığı noktadır.

Görsel 4.50: Doğrusal perspektif çeşitleri

4.4.1. Perspektife Uygun İç ve Dış Mekân Çizimi

İç ve dış mekân çizimleri yapılırken perspektif kurallarından yararlanılır. Mekâna bakış noktasına göre çizim; tek, çift ya da üç kaçış noktalı olabilir. Mekân çizimlerinde başarılı olabilmek için öncelikle cetvelle yapılan perspektif teknik çizimin çözümlenmiş olması gerekir. Böylelikle desen çalışmalarında mekân çizimleri cetvel kullanılmadan elle yapılabilir.

İç ve dış mekân çalışılırken ufuk çizgisi mutlaka çizilmelidir. Ufuk çizgisinin altında ve üstünde bulunan nesnelerin yerleri geometrik olarak belirtilir. Tespit edilen kaçış noktasına göre hareket ederek nesnelerin kütleleri çizilir. Çizilen nesneler, çalışmanın amacına göre karakalem ile hacimlendirilir ya da renklendirilir.

İç mekân ve dış mekân çizim örneklerini incelemek, bunların perspektif açıdan analizini ve çözümlemesini yapmak önemlidir. İç ve dış mekânları, perspektif açıdan sürekli gözlemleyerek görsel hafızanın pekiştirilmesi önemlidir. İçinde bulunulan mekânların bu gözle gözlemlenmesi ve teknik bilgilerin hatırlanması, iç ve dış mekân çizimlerinin daha kolay yapılmasını sağlayacaktır (Görsel 4.51, 4.52).

Görsel 4.51: İç mekâna yerleştirilmiş nesneler

Görsel 4.52: İç mekân çizimi örnekleri

13. Etkinlik

- **Görsel 4.53'teki iç mekân çizimini inceleyiniz. Çizimin kaç kaçış noktalı perspektife göre yapıldığını tespit ediniz.**
- **Görselde verilen aşamaları sırasıyla takip ederek incelediğiniz çizimi 35X50 cm resim kâğıdına çiziniz.**

Görsel 4.53: İç mekân aşamalı çizimi

Dış mekân çizim örneklerini incelemek, bunların perspektif açıdan analizini ve çözümlemesini yapmak önemlidir. Dış mekân çizimleri iç mekân çizmlerine göre perspektif açıdan daha geniş alanlar kapladığından mekân kesitleri oluşturmak gereklidir (Görsel 4.54, 4.55).

Görsel 4.54: İki kaçış noktalı dış mekân çizimi

Görsel 4.55: Dış mekân alan kesiti

Farklı tekniklerle çizilmiş dış mekân çalışmaları Görsel 4.56'da görülmektedir.

Görsel 4.56: Farklı tekniklerle çalışılmış dış mekân örnekleri

14. Etkinlik

- **Görsel 4.57'deki dış mekân çizimini inceleyiniz. Çizimin kaç kaçış noktalı perspektife göre yapıldığını tespit ediniz.**
- **Görselde verilen aşamaları sırasıyla takip ederek 35X50 cm resim kâğıdına incelediğiniz örneği çiziniz.**

Görsel 4.57: Dış mekân aşamalı çizimi

15. Etkinlik

- **Perspektif kurallarını dikkate alarak iç ve dış mekân çizimleri yapınız.**
- **İç ve dış mekân çizimlerinizden birini seçerek kuru boya kalemlerle renklendirebilirsiniz.**
- **Çizimlerinizi bir dosyada toplayınız. Çizimlerinizin perspektif açıdan uygun olup olmadıklarını öğretmeninizin de görüşlerini alarak değerlendiriniz.**
- **Yaptığınız çalışmalardan uygun olanı seçerek arkadaşlarınızla paylaşınız. Çalışmanızı okul panosunda sergileyiniz.**

4.4.2. Figür ve Nesneleri İç ve Dış Mekâna Yerleştirme

Caddeler ve kalabalık sokaklar, en güzel illüstrasyon çalışmalarının oluşacağı ortamlardır. Böyle bir çalışmada perspektif kullanımı ortamın üç boyutlu görünmesini sağlar. Binaların büyüklükleri yanında araçların büyüklüklerine, insan figürlerinin nasıl yerleştirildiğine ve ölçülerine dikkat edilmelidir. Görsel 4.58'de insan, bina ve araçların boyutlarının dengeli bir şekilde ve perspektife uygun olarak mekâna yerleştirildiği bir **dış mekân illüstrasyonu** görülmektedir.

Görsel 4.58: Dış mekân illüstrasyonu

İç ve dış mekânda nesne ve figürler çözümlenirken perspektif kuralları doğru uygulanmalıdır. Görsel 4.59'da insan figürlerindeki boyutların farkları, figürlerin önde, arkada, yakında ve uzakta olması ve birbirleriyle ilişkisi doğru konumlandırılmıştır. Kompozisyondaki binalar ve kuşlar perspektif kuralları dikkate alınarak çizilmiştir.

Görsel 4.59: Figürlerin dış mekâna yerleşimi

Bilgi Notu

İmgesel çalışmalarda mekâna dikkat çekilecek ise kâğıt yatay tutulmalıdır. Kâgıdı yatay tutmak kişiye alan sağlar. Yatay çalışmada mekân öncelikli olduğu için figürler ayrıntılı çalışılmaz. İmgesel çalışmalarda figüre dikkat çekilmek isteniyorsa kâğıt dik tutulmalıdır. Figür, kâğıdın çoğunu kaplayacağı için mekân ayrıntılı çalışılamaz.

Hazırlanan iç ya da dış mekâna çizilecek nesne ve figürler; mekânın büyüklüğü, nesne ya da figürün kapladığı alan; eşyaların, objelerin büyüklüğü ve perspektif olarak nerede durdukları dikkate alınarak çizilmeli, başka bir deyişle mekânla birlikte çözümlesi yapılmalıdır (Görsel 4.60, 4.61, 4.62, 4.63).

Görsel 4.60: İç mekân çizimi

Görsel 4.61: İç mekân çizimi

Görsel 4.62: Figürlerin duruş ve hareketleri

Görsel 4.63: Figürlerin iç mekâna yerleşimi

Dış mekânda farklı figür çizimleri Görsel 4.64, 4.65'de görülmektedir.

Görsel 4.64: Figürlerin mekâna yerleşimini gösteren eskiz çizimleri

Görsel 4.65: Figürlerin mekâna yerleşimini gösteren eskiz çizimleri

Mekânda detaylı ve aşamalı farklı figür çizimleri Görsel 4.66, 4.67, 4.68, 4.69'da görülmektedir.

Görsel 4.66: Figürlerin mekâna yerleşimi

Görsel 4.67: Mekân ve figürler üzerinde detaylandırma çalışmaları

Görsel 4.68: İmgesel çizimlerde yerleşim ve detay çalışmaları

Görsel 4.69: İmgesel çizimlerde detay çalışmaları ve çizgisel hacimlendirme

16. Etkinlik

- **Görsel 4.79'daki gibi insan ve hayvan figürlerinin bulunduğu bir iç mekân fotoğrafı bulunuz ya da çekiniz. Bulduğunuz ya da çektiğiniz fotoğrafı inceleyiniz.**
- **Çizime başlarken öncelikle insan ve hayvan figürleri ile doğadaki diğer ögelerin yerlerini geometrik olarak çiziniz.**
- **Geometrik olarak çizdiğiniz iç mekândaki insan ve hayvan figürlerinin, doğru yerde olup olmadığını öğretmeninizle kontrol ediniz.**
- **Yerleri doğrulanan figürlerinizi ve iç mekânı genel hatları ile çiziniz.**
- **Çalışmanızı, öğretmeninizin uyarıları doğrultusunda düzeltiniz.**
- **Figürünüzü, ışık-gölgeyi kullanarak hacimlendiriniz.**

Görsel 4.79: İç mekânda insan ve hayvan figürü

17. Etkinlik

- **Görsel 4.80'deki gibi insan ve hayvan figürlerinin bulunduğu bir dış mekân fotoğrafı bulunuz ya da çekiniz. Bulduğunuz ya da çektiğiniz fotoğrafı inceleyiniz.**
- **Çizime başlarken öncelikle insan ve hayvan figürleri ile doğadaki diğer ögelerin yerlerini geometrik olarak çiziniz. Geometrik olarak çizdiğiniz dış mekândaki insan ve hayvan figürlerinin, doğru yerde olup olmadığını öğretmeninizle kontrol ediniz.**
- **Yerleri doğrulanan figürlerinizi ve dış mekânı genel hatları ile çiziniz.**
- **Çalışmanızı, öğretmeninizin uyarıları doğrultusunda düzeltiniz.**
- **Figürünüzü ve mekânı, ışık-gölgeyi kullanarak hacimlendiriniz.**

Görsel 4.80: İç mekânda insan ve hayvan figürü

Konuya uygun imgesel çalışmalar Görsel 4.70, 4.71, 4.72'de görülmektedir.

Görsel 4.70: Mekân ve figürlere uygun imgesel çalışması

Görsel 4.71: İmgesel çizim çalışmaları

Görsel 4.72: İmgesel çizim çalışmaları

Konuya uygun imgesel çalışmalar Görsel 4.73, 4.74, 4.75'te görülmektedir.

Görsel 4.73: İmgesel çizim çalışmaları

Görsel 4.74: İmgesel çizim çalışmaları

Görsel 4.75: İmgesel çizim çalışmaları

Konuya uygun imgesel çalışmalar Görsel 4.76, 4.77, 4.78'de görülmektedir.

Görsel 4.76: İmgesel çizim çalışmaları

Görsel 4.77: İmgesel çizim çalışmaları

Görsel 4.78: İmgesel çizim çalışmaları

4. Uygulama

ÖĞRENME BİRİMİ : İMGESEL ÇİZİMLER

UYGULAMA ADI : Mekân Çizimi

AMAÇ : Perspektif kurallarını dikkate alarak çizdiği iç ve dış mekâna uygun nesneleri, insan ve hayvan figürlerini kurgulayarak çizmek ve hacimlendirmek.

Aşağıdaki işlem basamaklarını dikkate alarak bir otogar kompozisyonu çizip hacimlendiriniz.

Araç Gereç

1. 35x50 cm resim kâğıdı
2. 2B, 3B, 4B vb. resim kalemleri

İşlem Basamakları

1. Atölye önlüğünüzü giyiniz.
2. İş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak çizim ortamına uygun araç gerecinizi hazırlayınız.
3. Obje, hayvan ve mekân bilgilerinizi kullanarak otogar kompozisyonu kurgulayınız.
4. Yolcuların otobüse biniş ve inişlerini anlatan bir kompozisyon hayal ediniz.
5. Perspektif kurallarını dikkate alarak otogardaki belirli bölümleri çiziniz.
6. Çizdiğiniz mekâna otobüsü ana hatlarıyla yerleştirip çiziniz.
7. Otobüsün içindeki ve dışındaki yolcuların hareketlerini “bilyeli eklem tekniği” ile çiziniz.
8. Figürleri perspektifi dikkate alarak oranlayınız.
9. Kompozisyona hayvan figürleri yerleştirip ana hatlarıyla çiziniz.
10. Çalışmanızı ışık-gölgeyi dikkate alarak açık-koyu ton dengesiyle hacimlendiriniz.
11. Uygulama bitiminde araç gerecinizi toplayınız. Atölyeyi sizden sonraki sınıfın kullanımına hazır olacak şekilde arkadaşlarınızla iş bölümü yaparak temiz ve düzenli bırakınız.

Değerlendirme

Uygulama çalışmanızın süresi öğretmeniniz tarafından belirlenecektir. Çalışmanız, 1. Ek’te verilen “Derecelendirme Ölçeği”ndeki ölçütlere göre değerlendirilecektir. Çalışmanızı yaparken bu ölçütleri dikkate alınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümlelerin başındaki parantezlere cümlelerdeki bilgiler doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

1. ( ) Hayvan figürü çiziminde detaylar önemli değildir.
2. ( ) Obje üzerinde belirlenen bir parça, ölçü için kriter olarak kullanılabilir.
3. ( ) Kaçan çizgilerin bir noktada birleşiyormuş gibi görünmesine küresel perspektif denir.
4. ( ) Çizim yaparken ölçü almak gerekmez.
5. ( ) İmge, zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey demektir.

B) Aşağıda verilen cümlelerde yer alan boşlukları uygun olan ifadelerle doldurunuz.

6. Nesnelerin ortam, bakış açışı ve birbirleriyle ilişkilerine …….. adı verilir.
7. İnsan figürü çiziminde ……ölçü birimi olarak kabul edilir.
8. Nesneler, bir yöne doğru küçülüyorsa……perspektif uygulanmıştır.
9. İnsan figürü çizilirken genellikle …… tekniğinden yararlanılır.
10. Nesnelerin bizden uzaklaştıkça küçülüyormuş hissiyle çizilmesine …… denir.

C) Aşağıda verilen soruları okuyarak doğru cevaplarını işaretleyiniz.

11. İmgesel bir kompozisyon kurgulanırken aşağıdakilerden hangisi öncelikli kullanılmaz?
    A) Perspektif
    B) Renk
    C) Oran- orantı
    D) Bilyeli eklem tekniği
    E) Ufuk çizgisi

12. I- Baş ölçüsü
II- Bilyeli eklem tekniği
III- Perspektif

Yukarıda numaralandırılmış ögelerden hangisi ya da hangileri insan figürü çiziminde gereklidir?

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

Ç) Aşağıda verilen soruların cevaplarını noktalı yerlere yazınız.

13. Hatasız bir imgesel tasarım yapabilmek için neler gereklidir?

.....

.....

.....

.....

14. İnsan figürünün oranları nelerdir?

.....

.....

.....

.....

1. EK

DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

Uygulama faaliyeti sonunda öğrenci başarısını aşağıdaki ölçütleri dikkate alarak **1 (YETERSİZ), 2 (GELİŞTİRİLMELİ), 3 (ORTA), 4 (İYİ), 5 (ÇOK İYİ)** şeklinde puanlayınız ve form sonundaki değerlendirme yönergesine göre değerlendiriniz.

ÖLÇÜTLER		DERECELER				
		1	2	3	4	5
1	Uygulamaya yönelik araç gereci getirdi.					
2	Konuya ilişkin ön araştırmalar yaptı.					
3	Konu ile ilgili eskiz çalışmaları yaptı.					
4	Çalışmada oran-orantı ve ölçü ilişkisini uyguladı.					
5	Perspektif kurallarını çizimlerinde uyguladı.					
6	Farklı bakış açıları ve karakteristik özellikleri dikkate alarak çizim yaptı.					
7	Figür çizimi ve hacimlendirmede ışık-gölge / açık-koyu dengesini uyguladı.					
8	Konunun amacına uygun çizim yaptı.					
9	Tekniğe uygun araç gereci kullandı.					
10	Verilen yüzey ölçüsüne uygun çalıştı.					
11	Zamanı planlı ve verimli kullandı.					
12	Çalışmayı temiz ve düzenli teslim etti.					
13	Atölye ortamını temiz ve düzenli bıraktı.					
14	İş sağlığı güvenliği tedbirlerine uydu.					
SÜTUN TOPLAMLARI						
TOPLAM ÖLÇEK PUANI						
ÖĞRENCI PUANI						

Puan: Tabloda 14 ölçüt bulunmaktadır. Tabloda her ölçütten alınabilecek en yüksek puan 14 x 5= 70'tir.

Öğrenci Puanı: (Toplam Ölçek Puanı x100)/Alınabilecek En Yüksek Ölçek Puanı formülü ile 100'lük sisteme uyarlanır. Örnek: (70x100)/70=100

Değerlendirme: 100 üzerinden 50 veya üzerinde bir puan aldıysanız uygulamada başarı düzeyiniz yeterli demektir. 50 altında bir puan aldıysanız eksik puan aldığınız ölçütlerde kendinizi geliştiriniz.

NOT: Öneri olarak hazırlanmıştır. Öğrenme ortamlarına göre düzenlenebilir.

2. EK

KONTROL LİSTESİ 1		
GÖZLENECEK DAVRANIŞLAR	**GERÇEKLEŞTİ**	**GERÇEKLEŞMEDİ**
Çizim araç-gerecini ve çalışma ortamını iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak hazırlar.		
Çizilecek figürün duruşunu belirler.		
Figürü hangi açıdan çizeceğini belirler.		
Ölçü alarak figürün yüzeye yerleşimini belirler.		
Figürleri, perspektifi dikkate alarak çizer.		
Figür ve mekân ilişkisi kurarak çizim yapar.		
Oran- orantıya uygun çizimi yapar.		
Işık koşullarına göre hacimlendirme yapar.		
Grup içinde veya bireysel olarak verimli çalışır.		
Zamanı verimli kullanır.		

Öğretmen yorumları:	
Puanlama:	Gözlenecek davranışlarda her bir davranışın gerçekleşmesi 10 puana karşılık gelir.

KONTROL LİSTESİ 2		
GÖZLENECEK DAVRANIŞLAR	**GERÇEKLEŞTİ**	**GERÇEKLEŞMEDİ**
Çizim araç-gereçlerini ve çalışma ortamını iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyarak hazırlar.		
Çizilecek modelin duruşunu belirler.		
Ölçü alarak modelin yüzeye yerleşimini belirler.		
Modelin detaylarını ve çizeceği açıları belirler.		
Ölçü alarak modeli taslak hâlinde çizer.		
Modelin yapısına ve karakteristik özeliklerine uygun çizim yapar.		
Oran- orantıya uygun çizimi yapar.		
Işık koşullarına göre hacimlendirme yapar.		
Grup içinde veya bireysel olarak verimli çalışır.		
Zamanı verimli kullanır.		
Öğretmen yorumları:		
Puanlama:	Gözlenecek davranışlarda her bir davranışın gerçekleşmesi 10 puana karşılık gelir.	

CEVAP ANAHTARI

1. ÖĞRENME BİRİMİ İNSAN FİGÜRÜ

1. D
2. D
3. Y
4. Y
5. D
6. eskizi
7. baş
8. gözlemlenmesi
9. bilyeli eklem
10. ölçü
11. E
12. E
13. Anatomi, hareket, karakter, ölçü, oran-orantı vb. kavramlara dikkat edilmelidir.
14. İnsan figürü çizimlerinde kullanılan kanon baş ölçüsüdür. Kadın, erkek, çocuk ve genç figürlerde farklılık gösterir. Kadın vücudu yüksekliği 6.5 ile 7.5 baş yüksekliği kadardır. Erkek vücudu yüksekliği 7 ile 8 baş yüksekliği kadardır.

2. ÖĞRENME BİRİMİ İNSAN FİGÜRÜ DETAYLARI

1. D
2. D
3. Y
4. D
5. D
6. bir karış
7. iki
8. S
9. bir
10. C
11. E
12.
    - Elin eklem yerleri, kavis oluşturur. Başparmağın bitiş noktasından çizilen doğru,serçe parmağının ilk büküm yerinden geçer.
    - Serçe parmağın bitiş noktasından çizilen doğru, yüzük parmağının ikinci büküm yerinden geçer.
    - Yüzük parmağı, işaret parmağından biraz daha kısa ve orta parmağın tırnağının dibiyle aynı hizadadır.
    - Orta parmak, elin yüksekliğinin yarısı kadardır ve elin açık pozisyonunda en uzun parmaktır.
13.
    - Ayak bir baş ve ek olarak 1/3 baş uzunluğundadır.
    - Ayak önden bakıldığında başparmaktan küçük parmağa kadar yarım baş uzunluğundadır.
    - Dıştan bakıldığında ayağın taban kısmı daha yayvan, parmaklar ise daha net görünür.
    - İçten bakıldığında taban çukuru daha belirgindir ancak başparmağın dışında kalan diğer parmaklar net görülemez.

3. ÖĞRENME BİRİMİ PORTRE ÇİZİMİ

1. D
2. Y
3. D
4. D
5. Y
6. profilden portre
7. oval
8. tiyatral
9. burun delikleri
10. burun
11. C
12. E
13. İlk aşamada başın yüzeyde ne kadar alan kaplayacağı düşünülerek ovaller çizilmelidir.
    Yüz paralel ve yatay çizgilerle üç eşit alana bölünmeli.
    Kaşlar, gözler, burun ve dudakların yeri belirlenip çizilmeli.
    Anatomik açıdan doğru çizilen portreye ışık- gölge ile hacimlendirme yapılmalıdır.
14. Yüzde göz birim olarak alındığında göz hizasında beş göz genişliği vardır.
    İki göz arasında bir birim göz genişliği vardır.
    Gözler başın ortasındadır.
    Burun ve kulağın boyu ortalama olarak aynıdır.
    Dudaklar göz bebeklerinden inen çizgi ile başlar.

4. ÖĞRENME BİRİMİ İMGESEL KOMPOZİSYON

1. Y
2. D
3. Y
4. Y
5. D
6. oran-orantı
7. baş
8. tek kaçış noktalı
9. bilyeli eklem
10. perspektif
11. B
12. E
13. İmgesel kompozisyon iyi bir gözlem, örnek çalışmaların incelenmesi ve çok tekrarlardan oluşur. Nesne figür ve mekân ne kadar çok çizilirse konuyla ilgili bilgimiz o kadar olur ve bunu kâğıda aktarmamız daha kolay olur.
14. İnsan figürünün boyu 8 baş ölçüsü kadar, eni yani omuzlar 2 baş genişliğinde oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

Aries Sanat Dergisi, 3. Sayı S.28. Koç Kültür Sanat, İstanbul.

Arslanhan, S. (2012). Günümüz Sanatında Portre ve Uygulamalar. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Aydın, N. (2008). 20. Yy Portre Sanatı. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Barber, B. (2016). Her Yönüyle Çizimin Temelleri. İstanbul: Alfa Yayınevi.

Bülbül, M. (2014). Sanat Akımlarında Portrenin Yeri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Carolyn, M. (1976). Bloomer Görsel Algının Prensipleri. New York: V. N. Reinhold.

Civardi, G. (2018). Çizim Sanatı 6-İnsan Anatomisi. İstanbul: Beta Kitap Yayıncılık.

Civardi, G. (2019). Portre Çizimi. İstanbul: Beta Kitap.

Cook, D. Partingon, P. Patenall, P. ve Robertson, B. (2011). Yeni Başlayanlar İçin Çizim. İstanbul: Pegasus Yayıncılık.

Deniz, B. (2009). Resim Bölümü, Güzel Sanatlar Fakültesi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi 1.

Eczacıbaşı, Ş. (2008). Eczacı Başı Sanat Ansiklopedisi (3. Cilt). İstanbul: Yem Yayınları.

Editoryal, P. (2011). Sanatsal Anatomi Tekniklerine Dair Her Şey. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Erkal, O. (2013). Resim Sanatında Portre. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Gökçe, N. K. ve Mehmet, N. (2013). Desen Sanatı-2 Uygulama Teknikleri ve Pratik Öneriler. İstanbul: Hayalperest Yayıncılık.

Karaca, G. ve Coşkun, R. (2015). İlişkiler Yaratma Bağlamında Sanatta Portre. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü.

Kostrzewa, T.(1999). Fayyum Portreleri (C. Üster, çev). Sanat Kültür Antika.

Holger, L. (1999). Helene Schjerbeck'in Otoportreleri: Aynada Yüzleşme, P Sanat Kültür Antika Dergisi, (P Sanat Kültür Antika Dergisi) (A. Antmen, çev.).

New Leonardo Collection Art Book. Let Us Paint Portraits #32 -Learn To Draw And Paint By Vinciana.

Parramon, J. M. (2007). Sanatçılar İçin İnsan Anatomisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Bussierre, S. (1919). Rembrant Gravür Portreler, Sanat Kültür Antika Dergisi (S. Rıfat, çev.).

Szunyoghy, A. (2017). İnsan Figürü Çizimi (Drawing the Human Figure). İstanbul: Hep Kitap Yayıncılık.

Tansuğ, S. (1993). Resim Sanatının Tarihi, (S.218). İstanbul: Remzi Kitapevi.

Mahir, B. (2005). Osmanlı Minyatür Sanatı, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Mehmet, N. (2006). Desende İnsan Figürü, İstanbul: Gazi Kitabevi.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (2020). Grafik ve Fotoğraf Alanı Çerçeve Öğretim Programı, Ankara.

Not: Bu ders materyalindeki kısaltmalar uluslararası ölçü birimleri dikkate alınarak kullanılmıştır. Kaynakça, APA 6 kriterlerine göre hazırlanmıştır.

AĞ KAYNAKÇA

https://en.wikipedia.org/wiki/Le_R%C3%AAve_(Picasso) (Erişim tarihi: 02.11.2021/08.07)
https://turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=524 (Erişim tarihi: 02.11.2021/08.27)
https://www.wikihow.com.tr/%C4%B0nsan-Nas%C4%B1l-%C3%87izilir (Erişim tarihi: 20.07.2021/14.21)
https://www.grafuni.com/anatomi-cizim-teknikleri (Erişim tarihi: 23.07.2021/10.15)
https://terim.rehberim.gen.tr/terim/dis-mekân-kentsel-mekân-nedir (Erişim tarihi: 23.07.2021/09.00)
https://www.metmuseum.org/art/collection/search/408997 (Erişim tarihi: 01.11.2021/10.30)
https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/850990 (Erişim tarihi: 02.11.2021/08.14)
https://sozluk.gov.tr/ (Erişim tarihi: 23.07.2021/08.42)
http://www.tdk.org.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F-75456518CA (Erişim tarihi: 18.07.2021/13.28)

GÖRSEL KAYNAKÇA

Aşağıdaki karekod okutularak ders materyalindeki görsellerin kaynağına ulaşılabilir.

http://kitap.eba.gov.tr/kare-kod/Kaynak.php?KOD=2111